

ISSN 2222-4459 (Print)
ISSN 2311-116X (Online)

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«БІЗНЕС ІНФОРМ»
№ 7_2024 р. (558)

Періодичність 1 раз на місяць

Видається із січня 1992 р.
Свідоцтво про реєстрацію
КВ №19905-9705 ПР від 02.04.2013 р.

ЗАСНОВНИК:

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР
ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ
НАН УКРАЇНИ (ХАРКІВ)

Згідно з рішенням № 802 Національної ради
України з питань телебачення і радіомовлення
від 14.03.2024 р. зареєстрований суб'єктом
у сфері друкованих медіа.
Ідентифікатор R30-03156

ВИДАВЕЦЬ:

ФОП Лібуркіна Л. М.

РЕДАКЦІЯ

Головний редактор: д-р екон. наук, проф.
В. С. Пономаренко

Науковий редактор: д-р екон. наук, проф.,
член-кор. НАН України **М. О. Кизим**

Видавничий редактор: д-р екон. наук, проф.
В. Є. Хаустова

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

д-р екон. наук, проф.

Абуселідзе Г. (Батумі, Грузія)

д-р екон. наук, проф.

Алексєєв І. В. (Львів, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Блазун І. С. (Івано-Франківськ, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Бублик М. І. (Львів, Україна)

д-р екон. наук, асоц, проф.

Бука С. (Рига, Латвія)

канд. екон. наук, доц.

Бусмачіу Є. (Кишинів, Молдова)

д-р екон. наук, проф.

Гавкалова Н. Л. (Харків, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Дмитришин Л. І. (Івано-Франківськ, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Іванов Ю. Б. (Харків, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Корнєєв В. В. (Київ, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Прохорова В. В. (Харків, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Сергієнко О. А. (Харків, Україна)

д-р екон. наук, доц.

Тищенко В. Ф. (Харків, Україна)

**У журналі можуть друкуватися основні
результати дисертаційних робіт
з економічних наук**

Журнал реферується у загальнодержавній
реферативній базі даних «Україніка наукова» та
в українському реферативному журналі «Джерело»

ЖУРНАЛ «БІЗНЕС ІНФОРМ» ПРЕДСТАВЛЕНО В МІЖНАРОДНИХ НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ ДАНИХ, РЕПОЗИТОРІЯХ І ПОШУКОВИХ СИСТЕМАХ:

- Ulrichsweb Global Serials Directory (США);
- Research Papers in Economics (США);
- Index Copernicus (Польща);
- Directory of Open Access Journals;
- Academic Journals Database (Швейцарія);
- Research Bible (Японія);
- Open Academic Journals Index;
- GetInfo (Німеччина);
- BASE (Німеччина);
- OpenAIRE (Європейський Союз);
- SUNCAT Union Catalogue (Велика Британія);
- Library Hub Discover (Велика Британія);
- J-Gate (Індія);
- Open Access Library;
- Advanced Science Index;
- Академия Google (США);
- InfoBase Index;
- WorldCat

ЗІ СПИСКУ

ДРУКОВАНИХ (ЕЛЕКТРОННИХ) ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ, ЩО ВКЛЮЧАЮТЬСЯ ДО ПЕРЕЛІКУ НАУКОВИХ ФАХОВИХ ВИДАНЬ УКРАЇНИ

Журнал «Бізнес Інформ» («Бизнес Информ», «Business Inform»)
(Співзасновники: НДЦ індустріальних проблем розвитку НАН України,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця)

Додаток 10 до Наказу Міністерства освіти і науки України
від 12.05.2015 р. № 528

На підставі Наказу МОН України від 28 грудня
2019 р. № 1643 (Додаток 4) журнал «Бізнес Інформ»
включено до категорії «Б»

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

- Пігуль Н. Г., Пігуль Є. І.** Економічна безпека держави:
сутність та актуальні загрози..... 6
- Балан О. Д.** Зміна парадигми поведінкової економіки:
усунення бар'єрів, що перешкоджають поведінковим змінам..... 14
- Полянський В. О.** Теоретичні аспекти фінансової безпеки
та її підсистем у контексті дослідження сценарного аналізу
впливу «шоків» 21

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕКОНОМІЦІ

- Запужляк В. З., Іващук О. В.** Глобальні виклики та ризики
як детермінанти економічного прогресу країн у контексті
глобальних трансформацій..... 28
- Чужиков В. І.** Глобальні економічні тренди авіаційних
пасажирських перевезень..... 39

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

- Олійник Т. І., Скітченко Ю. О.** Зовнішньоекономічна
торговельна діяльність України: аналіз, тенденції
та перспективи розвитку..... 48
- Фаренюк Н. В.** Управління глобальними ланцюгами
вартості в умовах сталого розвитку..... 57
- Лазаренко М. І.** Вплив ТНК на сільськогосподарський
експорт країн, що розвиваються..... 64

ПРОБЛЕМИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Бадіца А. В. Особливості цифрової трансформації підприємств у країнах Європейського Союзу.....71

МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Зайцев Ю. О., Петренко Д. А. Організаційно-економічне забезпечення функціонування інклюзивної економіки в Україні.....79

Арутюнян О. Г. Розвиток інклюзивної економіки в умовах цифрової трансформації.....86

Бабич Д. В. Концептуальні основи формування сучасної системи державного регулювання економіки України 93

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Назарова Т. Ю., Біський С. Н. Державні цільові програми як дієвий інструмент стимулювання розвитку економіки.....99

Куцик П. О., Бойко Р. В. Узагальнення методології аналізу інвестиційних процесів у регіоні.....106

Музиченко В. В. Сучасні проблеми фінансової стійкості територій у контексті збалансованого розвитку.....114

Андрощук І. О., Редієв Р. А. Концепція місцевого економічного розвитку як інструмент сталого економічного зростання територій: український аспект.....124

Гонта О. І., Троян В. І. Дослідження тенденцій соціально-економічного розвитку регіонів України.....138

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Хрипко С. А., Щербаков С. С. Виклики та перспективи забезпечення інформаційної прозорості в умовах цифровізації освіти та економіки 145

Чернов О. О., Кизляк О. А., Сергієнко О. А. Адаптивне оцінювання фінансової безпеки суб'єктів галузі ритейлу в умовах активного розвитку метапросторових бізнес-колаборацій 154

Макарьора А. В., Макарьора Д. А., Зенкін М. А., Кубанов Р. А. Використання інформаційних технологій в управлінні виробництвом поліграфічної продукції: інтеграція та оптимізація на основі системно-процесного підходу.....165

Птащенко О. В., Кириленко О. П., Курцев О. Ю. Вплив цифрових трансформацій на розвиток сучасного економічного простору: людський капітал, інклюзія, безпека..180

Мшвидобадзе Т. Я. Вимірювання цифрової економіки та її застосування 190

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ

Білоцерківський О. Б., Момотков І. С., Гудименко В. П. Нейромережеві прогностичні технології класифікації криз та оцінки банкрутства суб'єктів торговельної галузі.....196

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Вітовщик Т. С. Значення інновацій у формуванні конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.....207

Крисоватий І. А. Інтелектуальна спеціалізація як середовище розвитку інноваційних парків 215

Чіков І. А. Теоретико-методичні та концептуальні основи формування інноваційного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК 221

АДРЕСА ЗАСНОВНИКА:

Україна, 61165, Харків,
пров. Інженерний, 1а,
Тел.: +38(057) 702-08-67
e-mail: ndc_ipr@ukr.net
<https://ndc-ipr.org/>

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

Україна, 61165, Харків,
пров. Інженерний, 1а,
Бібліотечний корп., 2 пов., к. 224.
Тел./факс: +38(057) 702-05-25
e-mail: biz_inf@ukr.net
www.business-inform.net

АДРЕСА

ВИГОТІВНИКА:

ФОП Озеров Г. В.
Україна, 61003, Харків,
вул. Університетська, 3, к. 9.

ПЕРЕДПЛАТА:

- у Видавця;
- **ТОВ «Меркурій Експрес»:**
Україна, 49008, Дніпро,
вул. Театральна, 2, оф. 302.
Тел.: (093) 393-57-40

Науковий журнал

БІЗНЕС ІНФОРМ

BUSINESS INFORM

Видається 1 раз на місяць
Мова видання – українська,
англійська
Рекомендовано до друку рішенням:
вченої ради НДЦ ІПР НАНУ
№ 7 від 23.07.2024 р.

Здано до набору 22.06.2024 р.
Підписано до друку 23.07.2024 р.

Формат 60 x 84/8.

Друк цифровий.

Ум. друк. арк. 55,57. Обл.-вид. арк. 72,24.

Надруковано у ФОП Озеров Г. В.
Замовлення № 96. Наклад 100 прим.

© **БІЗНЕСІНФОРМ**, 2024

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

- Колесніченко А. С., Купригин М. О.** Інвестиційна політика промислового підприємства: теоретичні аспекти та особливості формування в кризових умовах..... 240
- Чжан К.** Оцінка рентабельності інвестицій у цифрові технології в транснаціональних корпораціях 247

ЕКОНОМІКА ПРОМИСЛОВОСТІ

- Шульга І. В., Кизим М. О., Хаустова В. Є., Котляров Є. І.** Методичний підхід до обґрунтування способу газифікації кам'яного вугілля для виробництва синтетичних моторних палив..... 254

ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА І АПК

- Олійник Є. О., Перерва Б. К.** Маркетингова стратегія в аграрному бізнесі: ефективні підходи до збуту сільськогосподарської продукції на аграрному ринку 265
- Охота Ю. В.** Система індикаторів ефективності функціонування підприємств АПК і розвитку сільських територій задля визначення результативності поточних стратегій..... 272
- Кузьома В. В.** Архітектура складових інституційного середовища розвитку циркулярної аграрної економіки..... 281
- Лагодієнко О. В.** Ключові аспекти та підходи управління ESG-програмами на підприємствах агропромислового комплексу України..... 290
- Демченко О. В.** Виклики сучасного розвитку людського капіталу сільських територій України в умовах економічних трансформацій..... 297

ЕКОНОМІКА ТРАНСПОРТУ І ЗВ'ЯЗКУ

- Негляд А. В., Бабічев А. В.** Факторна компонентна оцінка логістичної системи в управлінні підприємницькими структурами..... 308

ЕКОНОМІКА ТОРГІВЛІ ТА ПОСЛУГ

- Вільхівська О. В., Вільхівський В. В.** Практичні аспекти розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні на засадах використання модуля jSolutions «Ресторан» 316

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА

- Кирилюк В. В., Колядич О. І., Шевчук О. В.** Якість життя населення України: стан, тенденції, перспективи..... 328
- Фоменко О. О.** Субсидування житлово-комунальних послуг і соціальна стабільність держави: теоретико-проблемні аспекти..... 335

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

- Семенча І. Є., Яровенко Т. С., Куряча Н. В., Гордєєва-Герасимова А. Ю.** Місце лідерства, командування та корпоративної етики як критеріїв у формуванні бізнес-команд: рішення HR при організації рекрутингу як підприємницького процесу 342

ОБЛІК І АУДИТ

- Кузь В. І.** Функціонування системи бухгалтерського обліку в контексті формування інформаційної політики суб'єкта господарювання 348
- Безручук С. А., Петришин А. П.** Зміна якості бухгалтерської звітності в умовах війни 355
- Ізмайлов Я. О., Єгорова І. Г., Барницький Р. О.** Цифровізація та глобалізація системи адміністрування податків як драйвер інноваційного розвитку 363

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ

- Жилінський А. І.** Українські реалії реструктуризації суверенних боргових зобов'язань крізь призму історичної ретроспективи..... 371
- Шулюк Б. С., Ткачик Ф. П.** Бюджетна підтримка проектів державно-приватного партнерства: реалії світової та української практики..... 378
- Коляда Т. А.** Фінансове забезпечення сталого розвитку територіальних громад України як чинник реальної децентралізації повоєнного відновлення..... 385
- Богатирьова А. О., Слюніна Т. А.** Податковий контроль за розрахунками з бюджетом за податком на доходи фізичних осіб..... 394
- Поляков М. Й.** Інвестиційна складова податкової політики в умовах війни..... 402
- Орлов І. В., Захаров Д. М.** Законодавче регулювання та міжнародна співпраця в боротьбі з корпоративними податковими зловживаннями 413
- Баранов А. А., Зіменков А. Ю.** Страхування воєнно-політичних ризиків як інструмент захисту інвестицій в економіку України..... 421
- Ромашко О. М., Крихівська Н. О., Оришин Т. М.** Роль страхових компаній на фінансовому ринку України 428
- Мушнікова С. А., Божанова О. В., Аберніхін І. О.** Методичний підхід до визначення повної вартості страхового захисту підприємства від підприємницьких ризиків..... 434
- Михайлов А. П.** Джерела фінансування фізкультурно-спортивних організацій..... 443

МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ

- Прохорова В. В., Михальченко Г. Г., Буданов М. П.** Класифікація ризиків в аспекті формування організаційно-економічного забезпечення управління енергетичною безпекою підприємств..... 449
- Махсма М. Б., Мельник Т. П.** Преміювання персоналу як інструмент розвитку мотиваційного менеджменту 459
- Шулла Р. С., Попик М. М.** Контроль і оцінка діяльності персоналу як елементи системи управління персоналом..... 465
- Мирута Н. М., Жовнір В. А.** Комунікативна компетентність як важлива складова освіти майбутніх лікарів..... 471

CONTENT

ECONOMIC THEORY

- Pihul N. G., Pihul Ye. I.** Economic Security of the State: Essence and Current Threats 6
- Balan O. D.** The Changing Paradigm of Behavioral Economics: Removing Barriers to Behavioral Change 14
- Polianskyi V. O.** The Theoretical Aspects of Financial Security and Its Subsystems in the Context of the Study of the Scenario Analysis of the Impact of «Shocks» 21

GLOBALIZATION PROCESSES IN ECONOMICS

- Zapukhlyak V. Z., Ivashchuk O. V.** Global Challenges and Risks as Determinants of Economic Progress of Countries in the Context of Global Transformations.....28
- Chuzhykov V. I.** Global Economic Trends in Aviation Passenger Transport 39

INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

- Oliinyk T. I., Skitchenko Yu. O.** Foreign Economic Trade Activities of Ukraine: Analysis, Trends and Prospects of Development.....48
- Fareniuk N. V.** Managing Global Value Chains in a Sustainable Development Environment 57
- Lazarenko M. I.** The Impact of TNCs on Agricultural Exports of Developing Countries.....64

PROBLEMS OF ENTREPRENEURSHIP

- Baditsa A. V.** Peculiarities of Digital Transformation of Enterprises in the Countries of the European Union 71

MECHANISMS OF REGULATION OF THE ECONOMY

- Zaitsev Yu. O., Petrenko D. A.** Organizational and Economic Support for the Functioning of the Inclusive Economy in Ukraine 79
- Arutyunyan O. G.** The Development of Inclusive Economy in the Context of Digital Transformation 86
- Babych D. V.** The Conceptual Foundations of the Formation of the Modern System of the State Regulation of the Economy of Ukraine 93

REGIONAL ECONOMY

- Nazarova T. Yu., Biskyi S. N.** The State Target Programs as an Effective Instrument for Stimulating Economic Development.....99
- Kutsyk P. O., Boiko R. V.** Generalization of the Methodology of Analysis of Investment Processes in the Region..... 106
- Muzychenko V. V.** Modern Problems of Financial Stability of Territories in the Context of Balanced Development..... 114
- Androshchuk I. O., Riedrieiev R. A.** The Conception of Local Economic Development as an Instrument for Sustainable Economic Growth of Territories: Ukrainian Aspect..... 124
- Gonta O. I., Troian V. I.** Research of the Trends of Socioeconomic Development of the Regions of Ukraine 138

INFORMATION TECHNOLOGIES IN ECONOMICS

- Khrypko S. L., Shcherbakov S. S.** Challenges and Prospects of Ensuring Information Transparency in the Context of Digitalization of Education and Economy 145
- Chernov O. O., Kyzliuk O. A., Serhiienko O. A.** The Adaptive Assessment of Financial Security of Retail Industry Entities in the Context of Active Development of Meta-Spatial Business Collaborations 154
- Makatora A. V., Makatora D. A., Zenkin M. A., Kubanov R. A.** Using Information Technologies to Manage Printing Production: Integration and Optimisation Based on the System-Process Approach.. 165
- Ptashchenko O. V., Kyrlyenko O. P., Kurtsev O. Yu.** The Impact of Digital Transformations on the Development of the Modern Economic Space: Human Capital, Inclusion, Security..... 180
- Mshvidobadze T. I.** Measuring the Digital Economy and Its Applications 190

ECONOMIC AND MATHEMATICAL MODELING

- Bilotserkivskiy O. B., Momotkov I. S., Gudymenko V. P.** The Neural Network Predictive Technologies for Crisis Classification and Bankruptcy Assessment of Trade Industry Entities..... 196

INNOVATIVE PROCESSES

- Vitovshchyk T. S.** The Importance of Innovations in the Formation of the Competitiveness of an Economic Entity 207
- Krysovaty I. A.** Intellectual Specialization as an Environment for the Development of Innovation Parks..... 215
- Chikov I. A.** The Theoretical and Methodological and Conceptual Foundations of the Formation of an Innovative Mechanism for Increasing the Competitiveness of Agricultural Enterprises 221

INVESTMENT PROCESSES

- Koliesnichenko A. S., Kupryhin M. O.** Investment Policy of Industrial Enterprise: Theoretical Aspects and Features of Formation in Crisis Conditions 240
- Zhang K.** Evaluating Return on Investment for Digital Technology Investments in Multinational Corporations..... 247

ECONOMICS OF INDUSTRY

- Shulha I. V., Kyzym M. O., Khaustova V. Ye., Kotliarov Ye. I.** The Methodical Approach to Substantiation of the Method of Coal Gasification for the Production of Synthetic Motor Fuels..... 254

AGRICULTURAL ECONOMICS AND AGRIBUSINESS

- Oliinyk Ye. O., Pererva B. K.** Marketing Strategy in Agribusiness: Effective Approaches to Selling Agricultural Products in the Agrarian Market..... 265
- Okhota Yu. V.** A System of Indicators of Efficiency of Functioning of Agricultural Enterprises and Rural Development to Determine the Effectiveness of Current Strategies..... 272

Kuzoma V. V. The Architecture of the Institutional Environment Components for the Development of a Circular Agrarian Economy.....	281
Lagodiyenko O. V. The Key Aspects and Approaches of Management of ESG Programs at Enterprises of the Agricultural Complex of Ukraine	290
Demchenko O. V. Challenges of Modern Human Capital Development in Rural Areas of Ukraine in the Conditions of Economic Transformations	297

ECONOMICS OF TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

Negliad A. V., Babichev A. V. The Factor Component Assessment of the Logistics System in the Management of Business Structures	308
---	-----

ECONOMICS OF TRADE AND SERVICES

Vilkhivska O. V., Vilkhivskiy V. V. Practical Aspects of Hotel and Restaurant Business Development in Ukraine Based on the Use of the jSolutions Restaurant Module	316
---	-----

LABOR ECONOMICS AND SOCIAL POLICY

Kyryliuk V. V., Koliadych O. I., Shevchuk O. V. Quality of Life of the Population of Ukraine: State, Trends, Prospects.....	328
Fomenko O. O. Subsidizing Housing and Communal Services and Social Stability of the State: The Theoretical and Problematic Aspects.....	335

ECONOMICS OF ENTERPRISE

Semencha I. Ye., Yarovenko T. S., Kuriacha N. V., Hordieieva-Herasymova L. Yu. The Place of Leadership, Team Building and Corporate Ethics as Criteria in the Formation of Business Teams: HR Solutions in the Organization of Recruiting as an Entrepreneurial Process.....	342
---	-----

ACCOUNTING AND AUDITING

Kuz V. I. Functioning of the Accounting System in the Context of the Formation of the Information Policy of an Economic Entity	348
Bezruchuk S. L., Petryshyn L. P. Changes in the Quality of Financial Statements During the Wartime.....	355

Izmailov Ya. O., Yegorova I. G., Barytskyi R. O. Digitization and Globalization of the Tax Administration System as a Driver of Innovative Development	363
---	-----

FINANCE, MONEY CIRCULATION AND CREDIT

Zhylynskyi A. I. Ukrainian Realities of Sovereign Debt Restructuring through the Lens of Historical Retrospect.....	371
Shuliuk B. S., Tkachyk F. P. Budget Support for Public-Private Partnership Projects: Realities of Global and Ukrainian Practices	378
Koliada T. A. Financial Provision of Sustainable Development of Territorial Communities of Ukraine as a Factor of Real Decentralization of Post-War Recovery... 385	
Bohatyrova A. O., Sliunina T. L. Tax Control over Settlements with the Budget for Personal Income Tax.....	394
Poliakov M. Yo. The Investment Component of Tax Policy under Wartime	402
Orlov I. V., Zakharov D. M. Legislative Regulation and International Cooperation in Counteracting Corporate Tax Abuse	413
Baranov A. L., Zimenkov A. Yu. The Military and Political Risk Insurance as a Mechanism for Protecting Investments in the Ukrainian Economy	421
Romashko O. M., Krykivska N. O., Oryshchyn T. M. The Role of Insurance Companies in the Financial Market of Ukraine	428
Mushnykova S. A., Bozhanova O. V., Abernikhin I. O. A Methodical Approach to Determining the Full Cost Insurance Protection of the Enterprise with Business Risks Coverage.....	434
Mykhailov A. P. Sources of Financing of the Physical and Sports Organizations.....	443

MANAGEMENT AND MARKETING

Prokhorova V. V., Mykhalchenko H. H., Budanov M. P. Classification of Risks in the Aspect of Formation of Organizational and Economic Support for Energy Security Management of Enterprises.....	449
Makhsma M. B., Melnyk T. P. Staff Rewarding as a Motivational Management Tool.....	459
Shulla R. S., Popyk M. M. Control and Assessment of Personnel Activities as Elements of the Personnel Management System	465
Myruta N. M., Zhovnir V. A. Communicative Competence as an Important Component of the Education of Future Doctors.....	471

- Florida, R. *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure and Everyday Life*. Basic Books, 2003.
- Floryda, R. *Homo creativus. Yak novyi klas zavoiovuie svit* [Homo Creativus. How a New Class Conquers the World]. Kyiv: Nash format, 2018.
- Floryda, R. *Kryza urbanizmu. Chomu mista roblia nas neshchasnyy* [Crisis of Urbanism. Why Cities Make Us Unhappy]. Kyiv: Nash format, 2019.
- Harvey, D. *Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution*. London; New York: Verso, 2013.
- Krysovaty, A., and Ptashchenko, O. "The mechanism of entrepreneurial innovation system in institutions of higher education". *Economics of Development*, vol. 22, no. 2 (2023): 51-60.
DOI: <https://doi.org/10.57111/econ/2.2023.51>
- Otenko, I., and Ptashchenko, O. "Tendentsii rozvytku vysokotekhnolohichnoi sfery v umovakh hlobalizatsii" [Trends in the Development of the High-Tech Sphere in the Conditions of Globalization]. *Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, no. 4 (2020): 65-76.
DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.04.065>
- Rubmann, M. et al. "Industry 4.0: The Future of Productivity and Growth in Manufacturing Industries". *The Boston Consulting Group. Inc.*, 2015. https://www.bcg.com/publications/2015/engineered_products_project_business_industry_4_future_productivity_growth_manufacturing_industries
- Sobko, O. M. "Kreatsiia vartosti intelektualnoho kapitalu pidpriemstva yak sfera formuvannia konkurentnykh perevah" [Creation of Enterprise Intellectual Capital Value as a Sphere of Competitive Advantages Formation]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, vol. 1, no. 4 (2016): 120-128. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/16620/1/14.pdf>
- Sobko, O. M., and Krysovaty, I. A. "Otsiniuvannia vplyvu intelektualnoho potentsialu na rozvytok innovatsiynoho pidpriemnytstva v Ukraini" [Assessment of the Influence of Intellectual Potential on the Development of Innovative Entrepreneurship in Ukraine]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 31, no. 2 (2021): 62-69.
DOI: <https://doi.org/10.35774/econ2021.02.062>
- Sobko, O., and Krysovaty, I. A. "Vdoskonalennia upravlinnia innovatsiynomy proektamy ta pozhyavlennia innovatsiynoi aktyvnosti pidpriemstv Ukrainy" [Improvement of Innovative Projects Management and Revival of Innovation Activities of Ukrainian Enterprises]. *Visnyk ekonomiky*, no. 3 (2021): 84-97.
DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.03.084>

УДК 001.8:330.341.1:631.11

JEL: D21; L25; O13; O31; O33; Q18

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-7-221-239>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК

©2024 ЧІКОВ І. А.

УДК 001.8:330.341.1:631.11

JEL: D21; L25; O13; O31; O33; Q18

Чіков І. А. Теоретико-методичні та концептуальні основи формування інноваційного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК

Стаття присвячена дослідженню теоретико-методичних і концептуальних основ формування інноваційного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК. З метою формування теоретичного базису інноваційного механізму було здійснено ґрунтовне дослідження таких ключових понять, як «конкурентоспроможність», «інновація» та «механізм». Аналіз виділених понять дав можливість структурувати підходи до побудови ефективного механізму управління, що буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності підприємств АПК в умовах інноваційного середовища. Обґрунтовано необхідність визначення нової економічної категорії – «інноваційний механізм підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК», яка відображає інтеграцію інноваційних підходів у всі аспекти діяльності підприємств аграрного сектора економіки з метою забезпечення їх стійкого розвитку та адаптації до викликів сьогодення. За допомогою логіко-структурного та системного аналізу змістовних складових категорії «інноваційний механізм» визначено її сутність, системоформуючі компоненти та функціональні особливості. Встановлено, що інноваційний механізм – це система чітко організованих дій, які на основі акумулювання конкурентних переваг і виведення їх на якісно новий рівень ведуть до підвищення якості функціонування суб'єкта господарювання. У рамках даного дослідження було сформовано функціональні особливості інноваційного механізму, які проявляються у здатності формувати ресурсний потенціал підприємств відповідно до стадій їх життєвого циклу, реалізувати інноваційний потенціал для створення інноваційно-орієнтованих конкурентних переваг, акумулювати ресурси для впровадження актуальних інноваційних проєктів, а також розробляти та коригувати інноваційну стратегію розвитку суб'єктів господарювання. На підставі результатів дослідження було визначено, що інноваційний механізм підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК спрямований на формування функціонального забезпечення підприємницьких структур у розрізі стадій життєвого циклу суб'єктів господарювання. Зокрема, інноваційного, інвестиційного, фінансового, логістичного, екологічного та маркетингового забезпечення. Це формує комплексну систему управління суб'єктом господарювання, що дозволяє ефективно адаптуватися до змін зовнішнього середовища, оптимізувати внутрішні процеси та підвищувати конкурентоспроможність на ринку.

Ключові слова: інновації, конкуренція, конкурентоспроможність, механізм, підприємства АПК, інноваційний механізм, життєвий цикл підприємства, інноваційний потенціал.

Рис.: 2. **Табл.:** 6. **Бібл.:** 53.

Чіков Ілля Анатолійович – доктор філософії, старший викладач кафедри комп'ютерних наук та цифрової економіки, Вінницький національний аграрний університет (вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна)

E-mail: ilya95chikov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2128-5506>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/T-3922-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58503523600>

UDC 001.8:330.341.1:631.11

JEL: D21; L25; O13; O31; O33; Q18

Chikov I. A. The Theoretical and Methodological and Conceptual Foundations of the Formation of an Innovative Mechanism for Increasing the Competitiveness of Agricultural Enterprises

The article is devoted to the study of the theoretical and methodological and conceptual foundations of the formation of an innovative mechanism for increasing the competitiveness of agricultural enterprises. In order to form the theoretical basis of the innovation mechanism, a thorough study of such key concepts as «competitiveness», «innovation» and «mechanism» is carried out. The analysis of the allocated concepts has made it possible to structure approaches to building an effective management mechanism, which will contribute to increasing the competitiveness of agricultural enterprises in an innovative environment. The necessity of defining a new economic category of «innovative mechanism for increasing the competitiveness of agricultural enterprises», which reflects the integration of innovative approaches into all aspects of the activities of enterprises in the agricultural sector of the economy in order to ensure their sustainable development and adaptation to the challenges of the present day, is substantiated. With the help of the logical-structural and system analysis of the content components of the category of «innovation mechanism», its essence, system-forming components and functional features are defined. It is determined that the innovation mechanism is a system of precise organized actions, which, on the basis of accumulation of competitive advantages and bringing them to a qualitatively new level, lead to an increase in the quality of functioning of an economic entity. Within the framework of this study, the functional features of the innovation mechanism have been formed, which are manifested in the ability to form the resource potential of enterprises in accordance with the stages of their life cycle, to realize the innovation potential to create innovation-oriented competitive advantages, to accumulate resources for the implementation of relevant innovation projects, as well as to develop and adjust the innovation strategy for the development of economic entities. Based on the results of the study, it has been determined that the innovative mechanism for increasing the competitiveness of agricultural enterprises is aimed at the formation of functional support for entrepreneurial structures in the context of the stages of the life cycle of economic entities. In particular, it means the innovation, investment, financial, logistics, environmental and marketing support. This forms a comprehensive management system for the economic entity, allowing to effectively adapt to changes in the external environment, optimize internal processes and increase competitiveness in the market.

Keywords: innovations, competition, competitiveness, mechanism, agricultural enterprises, innovation mechanism, life cycle of enterprise, innovation potential.

Fig.: 2. **Tabl.:** 6. **Bibl.:** 53.

Chikov Illia A. – PhD, Senior Lecturer of the Department of Computer Science and Digital Economy, Vinnytsia National Agrarian University (3 Soniachna Str., Vinnytsia, 21008, Ukraine)

E-mail: ilya95chikov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2128-5506>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/T-3922-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58503523600>

У сучасних умовах глобалізації та інтеграції світової економіки агропромисловий комплекс України стикається з численними викликами та загрозами. Зважаючи на зростаючий рівень конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, одним із ключових завдань, що стоять перед підприємствами АПК, є підвищення їх конкурентоспроможності та утримання ринкових позицій. Це вимагає від них адаптації до швидких змін у світовому ринку, впровадження інноваційних технологій, підвищення ефективності виробництва та управління, а також забезпечення високих стандартів якості продукції. Тільки за

умови системного підходу та стратегічного планування підприємства АПК зможуть успішно конкурувати на світовій арені та забезпечити стійкий розвиток галузі.

У цьому контексті набуває особливої значущості питання управління інноваційним розвитком підприємств АПК. У загальному розумінні інноваційний розвиток підприємств АПК – це складний процес інноваційних трансформацій економічної системи шляхом формування та реалізації інноваційного потенціалу суб'єкта господарювання. Проте варто зауважити, що для підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК важливо не лише володіти певним рівнем інноваційного потенціалу, а й ефективно ним управляти для отримання якісного результату від його реалізації. З огляду на зазначене, для забезпечення ефективної підприємницької діяльності на основі інноваційних перетворень особливого значення набуває питання

Роботу виконано в рамках дослідження «Розробка механізмів підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК та забезпечення енергонезалежності сільських територій через інтенсифікацію виробництва біопалив» (державний реєстраційний номер 0124U000340, термін виконання: 2024-2025 рр.).

формування інноваційного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК.

Питанням інноваційного розвитку агропромислового сектора України присвячено праці таких учених, як Калетник Г. [1; 2], Лутковська С. [2], Гончарук І. [3; 4], Томашук І. [3], Ємчик (Гончарук) Т. [4], Польова О. [5], Хаєцька О. [6] та багатьох інших.

Серед фундаментальних і прикладних робіт, присвячених розробці та функціонуванню інноваційного механізму розвитку, є дослідження: Шеко П. [див. 7], Дунська А. [8], Толстова А. та Огненна Х. [9], Дегтяренко О. та Колосок С. [10], Череп О. [11], Мельниченко Г. та Білоус С. [12]. Проте в даних роботах при дослідженні природи інноваційного механізму не були враховані засади теорії конкуренції, що є критично важливими для повного розуміння та ефективного впровадження інноваційних процесів. Теорія конкуренції, зокрема такі її аспекти, як динаміка конкурентного середовища, вплив на ринкові структури та стратегічні інвестиції, має значний вплив на розробку та реалізацію інноваційних стратегій. Це підкреслює необхідність інтеграції цих теоретичних аспектів для більш комплексного та ефективного підходу до управління інноваціями.

Теоретико-методичні та концептуальні основи формування інноваційного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК є актуальною науковою проблемою, яка потребує всебічного дослідження. На сьогодні категорія «інноваційний механізм підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК» є майже не вивченою, що створює значний «пробіл» у сучасних економічних дослідженнях. Недостатня увага до цієї теми обумовлена як її складністю, так і динамічними змінами в аграрному секторі економіки. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в поглибленому аналізі та дослідженні даної проблематики, що, своєю чергою, і спонукало до проведення комплексного дослідження з метою визначення й обґрунтування основних теоретико-методичних і концептуальних положень, які лежать в основі формування інноваційного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК.

Важливість цього дослідження обумовлена необхідністю розробки нових підходів до управління інноваційними процесами в аграрному секторі економіки, що дозволить підвищити його адаптивність до змін зовнішнього середовища та забезпечить стійкий економічний розвиток.

Як показують дослідження, складні економічні системи та принципи їх функціонування доцільно розглядати з позиції системного аналізу. Він дозволяє детально досліджувати кожен складовий

елемент системи окремо від загальної сукупності, вивчаючи їх індивідуальні характеристики та роль у функціонуванні цієї системи. Такий підхід дає можливість глибше зрозуміти внутрішні механізми та закономірності, що лежать в основі функціонування досліджуваної економічної системи, і, відповідно, розробити напрями її оптимізації та підвищення ефективності.

У контексті розробки теоретичного базису для інноваційного механізму, який сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств АПК, необхідно ідентифікувати ключові компоненти цього процесу. Зокрема, важливо дослідити сутність таких понять, як «конкурентоспроможність», «інновація» та «механізм». Вивчення цих понять сприятиме формуванню змістовної теоретичної основи для розробки інноваційного механізму, що буде спрямований на досягнення конкурентних переваг в умовах мінливого середовища.

Класична концепція підприємництва визначає сутність і функціональні ознаки цього явища як прагнення підприємців перевершити конкурентів на ринку [13]. Сама ідея перевершення конкурентів спонукає «гравців» ринку до вдосконалення продуктів і послуг, оптимізації бізнес-процесів, пошуку нових рішень тощо. У результаті формується «здорове» конкурентне середовище, яке приносить користь не лише самим підприємствам, але й споживачам, створюючи більш динамічний і прогресивний ринок.

Еволюція економічних учень теорії конкуренції є складним і цікавим процесом, який характеризується зміною поглядів від теорії меркантилізму до теорії інтелектуального лідерства та формуванням зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на ефективність ведення конкурентної боротьби суб'єктами господарювання (табл. 1).

Аналіз наукових джерел дає можливість виділити три підходи до трактування поняття «конкуренція» (табл. 2) [14–20]:

- 1) *конкуренція – як суперництво економічних суб'єктів.* Цей підхід базується на тому, що конкуренція полягає в боротьбі між різними економічними суб'єктами за певні ресурси, ринки збуту тощо;
- 2) *конкуренція – як регулювальний елемент ринку.* Згідно з цим підходом, конкуренція виступає як механізм, що регулює взаємодію між різними економічними суб'єктами на ринку;
- 3) *конкуренція – як суперництво традиційного з інноваційним.* За цим підходом конкуренція виступає як боротьба між традицій-

Характеристика наукових думок щодо прояву конкуренції у процесі економічних відносин між суб'єктами господарювання

№ з/п	Теорії, представники	Зміст теорій
1	Теорія абсолютних переваг (Сміт А., Рікардо Д., Мілль Дж.)	Приватна ініціатива та вільний конкурентний ринок, на якому рівновага між виробництвом і споживанням підтримувалась завдяки конкуренції між великою кількістю незалежних виробників та наявністю масових індивідуальних споживачів
2	Теорія рівноваги (Маршалл А.)	Конкуренція служила ідеальним механізмом встановлення рівноваги на ринку завдяки дії законів граничної корисності та продуктивності. Вона забезпечувала розвиток технологій та споживчих переваг на основі визначених відносних цін
3	Еволюційна теорія (Шумпетер Й.)	Конкуренція враховувала не лише процеси регулювання кон'юнктури ринку, а й вміння суб'єктів ефективно впроваджувати інноваційні технології, що є запорукою успішної конкуренції на ринку
4	Теорія конкурентних переваг (Портер М.)	Конкуренція на ринку залежить від змін конкурентного середовища та ефективного використання підприємствами конкурентних переваг
5	Теорія інтелектуального лідерства (Хамел Г., Прахалад К.)	Використання нових форм бізнесу та інноваційних технологій на глобальному рівні, а також прийняття нестандартних рішень щодо задоволення несформованих потреб споживачів стали ключовими факторами, що впливають на конкурентну боротьбу в сучасному світі

Джерело: сформовано автором на основі [14; 15].

Трактування підходів до розуміння сутності поняття «конкуренція»

Підхід до трактування	Представники	Загальна характеристика підходу
Конкуренція – як суперництво економічних суб'єктів	Адамик В., Вербицька Г. [16], Панасенко Д. [17]	Конкуренція – це суперництво економічних суб'єктів на ринку з метою досягнення найбільш високих результатів господарської діяльності
Конкуренція – як регулювальний елемент ринку	Савченко І. [18], Грецький Р. [19]	Конкуренція – це регулювальний елемент ринку (механізм), який здійснює регулювання попиту та пропозиції на ринку
Конкуренція – як суперництво традиційного з інноваційним	Калічавий А. [20]	Конкуренція – це стимул до розробки нових продуктів та послуг, якісно відрізняються від товарів-попередників

Джерело: узагальнено автором на основі [16–20].

ними та інноваційними підходами у виробництві товарів та послуг.

На основі проведеного дослідження *конкуренцією* вважаємо суперництво між економічними агентами за обмежені ресурси та ринки збуту товарів і послуг у контексті генерації й ефективного використання конкурентних переваг, які забезпечують досягнення підприємницьких цілей у конкурентній боротьбі в рамках динамічних змін середовища функціонування.

Варто зауважити, що досягнення конкурентних переваг не завжди пов'язане з прямою конкурентною боротьбою з іншими підприємствами – їх можна досягти шляхом зосередження на розвитку власних можливостей і ресурсів. Тут велику роль відіграє аналіз ринку, дослідження потреб споживачів і власних можливостей та ресурсів. Це дозволяє підприємству зрозуміти потреби та очікування споживачів, виявити можливі ринку збуту, спрогнозувати дії конкурентів та визначити свої сильні та слабкі сторони.

Конкурентні переваги відіграють ключову роль у формуванні конкурентоспроможності підприємств. За своєю суттю конкурентні переваги виступають у ролі каталізатора формування конкурентоспроможності. Вони дозволяють підприємству виділитися серед конкурентів, надаючи йому унікальні ресурси або можливості, які важко відтворити або перевершити. Завдяки конкурентним перевагам підприємство може зберігати або навіть збільшувати свою частку ринку, забезпечувати стійкий фінансовий результат і підтримувати довгострокове функціонування.

Поняття «конкурентоспроможність» є багатогранною економічною категорією і може трактуватися по-різному залежно від контексту й аспектів, що розглядаються. Наприклад, конкурентоспроможність підприємства, продукції, країни, конкурентоспроможність галузі, міжнародна конкурентоспроможність тощо. Проте в контексті конкурентоспроможності підприємств основна ідея полягає в тому, що це здатність підприємства витримувати конкуренцію на ринку, зокрема з іншими компаніями, які пропонують подібні товари та послуги.

За результатами аналізу літературних джерел можна виділити низку вичерпних трактувань понять «конкурентоспроможність підприємства». Так, Піддубний І. та Піддубна Л. трактують конкурентоспроможність підприємства як потенційну або реалізовану здатність економічного суб'єкта до функціонування у змінюваному зовнішньому середовищі, яка ґрунтується на використанні конкурентних переваг і відображає його конкурентну позицію на ринку [21]. Богомолова К. розглядає конкурентоспроможність підприємства як здатність вести стабільне господарювання та ефективно використовувати наявні ресурси задля виробництва та реалізації продукції, яка здатна задовольняти суспільний попит на певному цільовому ринку [22]. Гринько Т. розглядає конкурентоспроможність підприємства як можливість здійснення більш ефективної господарської діяльності, ніж інші підприємства-конкуренти шляхом формування та реалізації конкурентних переваг [23]. Хаецька О. зазначає, що конкурентоспроможність підприємств – це індикатор, який показує можливість адаптації суб'єкта господарювання до нових умов конкурентного середовища. Ефективність функціонування підприємств зумовлена зміцненням конкурентних позицій не лише на національному ринку, а й на міжнародних ринках однорідної стандартизованої продукції [6]. Пучкова С. і Сергеев П. вважають, що конкурентоспроможність підприємств – це здатність вести успішну конкурентну

боротьбу, протистояти в певний період основним конкурентам і може бути визначена лише на основі зіставлення окремих характеристик підприємства з характеристиками інших аналогічних фірм [24].

Таким чином, *конкурентоспроможність підприємств* – це спроможність раціонально використовувати свої ресурси з метою ведення ефективної підприємницької діяльності шляхом формування конкурентних переваг, які визначають рівень результативності підприємства порівняно з іншими гравцями ринку.

Рівень конкурентоспроможності підприємств АПК визначається різними факторами (внутрішніми та зовнішніми) [6; 25–27]. Як зазначають Фіщук Б., Лукашенко О. та Хмарук О., до внутрішніх факторів можна віднести ті, що впливають на якість продукції та її собівартість, а до зовнішніх – ті, якими неможливо управляти, але до яких можна пристосуватися [27].

Проте, на думку автора, враховуючи сучасні умови господарювання, доречно використовувати дещо ширшу класифікацію факторів з урахуванням рівнів впливу (мікро-, мезо-, макро- та метарівня) (табл. 3). Такий підхід дозволяє більш точно та детально оцінити фактори, які впливають на конкурентоспроможність підприємств, і розробити більш ефективні стратегії управління.

Враховуючи різноманітність і багатогранність впливу наведених вище факторів, стає очевидним, що розробка нового механізму підвищення конкурентоспроможності є актуальним завданням для підприємств АПК. Цей механізм повинен бути не лише інтегрованим і адаптивним, але й орієнтованим на інноваційний розвиток, враховуючи деструктивний вплив факторів середовища функціонування. Сучасні умови вимагають впровадження інноваційних рішень, які забезпечать конкурентні переваги та стійкий розвиток підприємства. Інноваційно-орієнтований підхід до розробки механізму підвищення конкурентоспроможності забезпечить підприємствам АПК не лише ефективність у поточних умовах, але й готовність до майбутніх викликів, сприяючи їх довгостроковому успіху та сталому розвитку.

Аналізуючи підходи зарубіжних і вітчизняних науковців до визначення поняття «інновація», можна виділити п'ять етапів розвитку теорії інновацій (табл. 4).

Як можна бачити, розвиток теорії інновацій пройшов через кілька етапів, кожен з яких відображає зміну акцентів і підходів до розуміння поняття «інновація». Від початкового фокусування на науково-технічному прогресі до сучасного розуміння інновацій як частини складних екосистем ці етапи

Фактори конкурентоспроможності підприємств АПК з урахуванням рівнів впливу

Рівень впливу факторів	Характеристика факторів
Мікрорівень – рівень окремого суб'єкта господарювання	Включають внутрішні процеси, структуру управління, кадрову політику, інноваційний потенціал, фінансовий стан, технологічний рівень, корпоративну культуру тощо
Мезорівень – рівень галузі або регіону	Включають галузеві тенденції, конкуренцію в галузі, регіональні особливості, інфраструктуру, доступ до ресурсів, підтримку місцевої влади, співпрацю з іншими підприємствами тощо
Макрорівень – національний рівень	Включають державну політику, законодавство, економічні умови, фінансову систему, національну інфраструктуру, податкову політику, соціально-економічні тенденції, рівень освіти та науки тощо
Метарівень – глобальний або міжнародний рівень	Включають глобальні економічні тенденції, міжнародну конкуренцію, політичну ситуацію, міжнародні ринки, глобальні екологічні проблеми, світові фінансові ринки, міжнародні стандарти та регулювання тощо

Джерело: складено автором на основі [28] та власних досліджень.

підкреслюють усе більшу важливість інновацій у стимулюванні економічного зростання та конкурентоспроможності. Від визначення ролі індивідуальних підприємців до визнання значення співпраці та відкритих інновацій розвиток теорії відображає еволюцію економічного та технологічного середовища, в якому діють сучасні підприємства та організації.

Аналіз сучасних літературних джерел закордонних і вітчизняних авторів щодо трактування поняття «інновація» дає можливість систематизувати та виділити ряд найбільш вживаних підходів до інтерпретації зазначеного поняття (табл. 5).

Отже, узагальнюючи вищенаведені дефініції поняття «інновація», можна зазначити те, що інновація є багатограним явищем, яке охоплює різні аспекти та підходи до її розуміння. Представники першого підходу розглядають інновацію як результат. Вони фокусуються на кінцевому продукті або результаті інноваційної діяльності. Важливим є факт появи нового продукту, послуги чи технології, які можна виміряти та оцінити. Представники другого підходу трактують інновацію як зміни. Вони акцентують увагу на змінах, що відбуваються в організації, на ринку або в технологічних процесах внаслідок упровадження нових ідей чи технологій. Інновація тут сприймається як рушійна сила соціально-економічних змін. Представники третього підходу розглядають інновацію як процес. Вони бачать інновацію як динамічний і безперервний процес, що включає кілька етапів: від генерації ідей до їх реалізації та комерціалізації. Цей підхід підкреслює важливість управління інноваційним процесом, постійного вдосконалення та адаптації. Усі ці підходи доповнюють один одно-

го, забезпечуючи комплексне розуміння інновацій як ключового елемента економічного та технологічного розвитку.

З першого погляду зазначені трактування формують різноманітне уявлення про інновації, але варто звернути увагу на те, що спільною особливістю всіх формулювань є елемент новизни – нове благо, нова послуга, новий метод (спосіб), нові ринки збуту, нове джерело ресурсів, нова організація діяльності тощо. Незалежно від того, чи розглядається інновація як результат, зміни або процес, сутність інновації полягає в створенні чогось нового та значущого, що здатне вплинути на розвиток економіки, технологій та суспільства загалом. Цей елемент новизни є ключовим фактором, що об'єднує всі підходи до розуміння інновацій і підкреслює їх важливість як рушійної сили прогресу.

Розглянуті трактування поняття «інновація» доводять, що, *по-перше*, інновації – це складна економічна категорія, яка охоплює значну кількість аспектів вектора направленості діяльності суб'єкта господарювання; *по-друге*, незважаючи на наявні розбіжності в трактуваннях, у переважній більшості головною ознакою інновацій науковці вбачають створення нових суспільних благ або якісне поліпшення вже наявних; *по-третє*, інновації виступають рушійною силою економічного та соціального розвитку, оскільки вони стимулюють технологічний прогрес, підвищують продуктивність праці, сприяють появі нових ринків та можливостей для бізнесу, а також поліпшують якість життя населення; *по-четверте*, інноваційні процеси є динамічними і часто включають в себе взаємодію різних учасників, таких як наукові установи, підприємства, урядові організації, інвестори тощо.

Становлення та еволюція теорії інновації

Етап	Період	Характеристика
«Етап становлення»		
I	До початку XX ст.	Розкривається питання науково-технічного прогресу (далі – НТП), відзначаючи його важливість. Праця та капітал вважаються основними чинниками еволюції виробництва
«Класичний етап»		
II	Перша половина XX ст.	З'являється поняття «інновація», замінивши поняття «технічний прогрес». Етап пов'язаний з роботами Й. Шумпетера, який визначав інновацію як нову комбінацію ресурсів, що приводить до створення нових продуктів, технологій або методів організації виробництва
«Неокласичний етап»		
III	50–70-ті рр. XX ст.	Відбувається поширення ідей Й. Шумпетера та їх адаптація до нових економічних умов, а також розвиток окремих положень теорії інновації. Досліджується зв'язок між інноваціями та економічним зростанням, зокрема роль інвестицій в науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи у сприянні інноваціям
«Системний етап»		
IV	70–90-ті рр. XX ст.	Відбувається становлення постіндустріального суспільства. Набувають популярності теорії розвитку, головною метою яких є максимізація прибутку за допомогою технологічних змін. Інновації розглядаються як результат взаємодії різних факторів у межах національних і регіональних інноваційних систем. Підкреслюється важливість співпраці між науковими установами, підприємствами, урядовими організаціями та іншими стейкхолдерами
«Етап відкритих інновацій»		
V	Початок XXI ст.	Вирішальними факторами розвитку підприємства та основними напрямками підвищення його ефективності стають інновації та інтелектуальний капітал. Відбувається формування концепції національної інноваційної системи. Акцентується увага на залученні зовнішніх джерел знань і технологій для прискорення інноваційних процесів, розвиваються бізнес-процеси для ефективного використання ресурсів та знань
«Етап інноваційних екосистем»		
VI	Сучасний період	Інновації розглядаються як частина складних інноваційних екосистем, де важливу роль відіграє взаємодія різних елементів, таких як стартапи, великі компанії, інвестори, інкубатори, акселератори та наукові установи. Інноваційні екосистеми забезпечують середовище для виникнення, розвитку та комерціалізації інновацій

Джерело: складено автором на основі [29–31].

Це свідчить про те, що успішна реалізація інновацій вимагає комплексного підходу та координації зусиль багатьох сторін для досягнення максимального ефекту та сталого розвитку. Таким чином, під інноваціями будемо розуміти процес впровадження нових або вдосконалених ідей, методів, технологій чи продуктів, які суттєво поліпшують або змінюють наявні практики та рішення. Інновації спрямовані на підвищення ефективності, забезпечення конкурентних переваг і задоволення потреб користувачів або суспільства загалом.

Інноваційний розвиток у різних галузях національного господарства, окрім сільського госпо-

дарства, не містить принципових розходжень чи відмінностей. Специфіка інноваційної діяльності на підприємствах АПК, як і в сільському господарстві загалом, полягає в тому, що дослідження здійснюються в спеціалізованих наукових установах, а безпосередня їх розробка та впровадження відбуваються вже на підприємствах АПК. Таким чином, реалізація ідей на підприємствах аграрного сектора економіки відбувається значно повільніше і вимагає більших обсягів інвестицій, а тому дане питання вимагає особливої уваги та детального розгляду.

Аналіз джерел [1–6; 38–40], а також результати власних досліджень [41–44] дають можливість

Дефініції поняття «інновація» відповідно до предмета дослідження

№ з/п	Автор(-и), джерело	Визначення
«Інновація – як результат»		
1	Кравченко С. [32]	«...нове рішення або удосконалення існуючих, що ефективно використовуються в практичній діяльності для задоволення потреб споживачів і дає певні переваги (вигоди)»
2	Фісуненко П. [33]	«...кінцевий результат інноваційної діяльності, в якому відображено набуття економічного змісту винаходу або ідеї, завдяки проведенню сукупності заходів щодо процесу застосування новітніх технологій, методів, організації виробництва, ресурсів або їх комбінацій, що приводить до створення нового об'єкта (продукту, послуги тощо)»
«Інновація – як зміни»		
3	Гончарук І., Томашук І. [3]	«...рушійна сила соціально-економічного прогресу та основа конкурентоспроможності бізнесу. Інновації ґрунтуються на використанні новітніх підходів у теорії та практиці господарювання сучасних учасників економічного ринку»
4	Бажал Ю. [34]	«...зміни технології виробництва, які мають історичне значення і становить собою стрибок від старої виробничої функції до нової»
5	Величко О. [35]	«...економічна категорією науково-технічного прогресу, яка забезпечує якісні зміни у функціональних можливостях підприємств і ринкових переваг сучасного виробництва з урахуванням диференційованого впливу галузево-технологічної специфіки»
«Інновація – як процес»		
6	Шмітка С., Єнджейчик Л. [36]	«...процес впровадження нових ідей, методів або продуктів, які значно покращують продуктивність, ефективність або конкурентоспроможність підприємств»
7	Трохимець О., Гальцова О., Гнатенко І. [37]	«...конкретні прикладні дослідження, які визначаються як закінчений процес інноваційної діяльності, а саме, комерціалізації та поширення товару на ринку»

Джерело: узагальнено автором на основі [3; 32–37].

виділити ряд особливостей, які відрізняють специфіку впровадження агроінновацій від інновацій у інших галузях економіки, і які, власне, уповільнюють процес активізації інноваційної діяльності на підприємствах АПК. Серед таких можна виділити:

- ✦ *залежність від природних умов* – сільське господарство безпосередньо залежить від кліматичних і погодних умов, що ускладнює планування та впровадження нових технологій;
- ✦ *переважно низький рівень інвестицій* – обмежені фінансові ресурси підприємств аграрного сектора економіки ускладнюють інвестування в інновації;
- ✦ *тривалий цикл окупності інвестицій* – інновації в аграрному секторі економіки часто потребують значного часу для досягнення економічної ефективності;
- ✦ *сезонність виробництва* – підприємства АПК працюють за сезонними циклами, що впливає на час і можливості впровадження нових рішень;

- ✦ *труднощі з впровадженням технологій* – впровадження агроінновацій часто вимагає спеціалізованого обладнання та технологічної інфраструктури, що може бути недоступним для багатьох суб'єктів господарювання;
- ✦ *регуляторні бар'єри та політика* – складнощі з отриманням дозволів та ліцензій, а також нестабільна державна політика можуть уповільнювати впровадження інноваційних рішень.

Таким чином, стає очевидним те, що впровадження інновацій в аграрному секторі економіки має свою специфіку, що вимагає врахування ряду особливостей. Зазначене знаходить своє рішення в розробці такого механізму управління інноваційним потенціалом, який міг би забезпечити успішну інтеграцію новітніх технологій в аграрне виробництво. На думку автора, такий механізм управління повинен включати в себе низку компонентів, спрямованих на подолання наявних бар'єрів і стимулювання інноваційної активності.

Поняття «механізм» у контексті інновацій набуває особливого значення, оскільки саме він визначає, як новачі інтегруються в наявні системи та процеси. Проте на сьогодні не існує універсального механізму, який би регламентував процес перетворення новаторських ідей на реальні продукти та послуги. Це передусім пов'язано зі складним і неоднозначним трактуванням поняття «механізм» як таким.

Ідея про те, що економіка – це складний механізм, який складається з безлічі взаємодіючих частин, не є новою. Це порівняння з'явилося тоді, коли вчені-економісти намагалися зрозуміти, як функціонують складні економічні системи. З часом це порівняння стало більш точним і деталізованим, і поняття «механізм», спочатку притаманне технічним наукам, де воно описувало взаємодію складових частин для досягнення певної мети [45], поступово мігрувало в економічну лексику, де почало широко використовуватися для опису взаємодії виробничого та соціального процесу [46]. Цей перехід відображає прагнення вчених до більш точного та детального аналізу економічних процесів, які, подібно до складних машин, складаються з взаємопов'язаних елементів. Це дозволяє їм виявити взаємозв'язки між різними економічними явищами та передбачити, як зміни в одній частині системи вплинуть на інші.

Якщо говорити про категорію «механізм» через призму економічної науки, то більшість науковців сходяться в думці, що це поняття потрібно розглядати як деяку систему, яка регламентує чіткий порядок процесів трансформації вхідних факторів у бажаний вихідний результат згідно з умовами середовища функціонування (зовнішнього та внутрішнього) [7; 8; 45]. Дещо ширше трактування наводять Літвінов О. та Капалан С., які під механізмом вбачають: по-перше, систему, яка визначає порядок будь-якої діяльності; по-друге, систему взаємодії певних ланок та елементів або внутрішню будову об'єкта; по-третє, сукупність станів та процесів, з яких складається певне явище [46]. Своєю чергою, Кіпіоро І. розглядає «механізм» як сукупність конкретних методів, алгоритмів та інструментів усвідомленого вибору та впливу на економічні явища та процеси функціонування [47].

У теорії управління часто використовуються терміни «господарський механізм» або «механізм управління». Під цими термінами розуміють складні системи, що включають різноманітні форми і методи управління економічними суб'єктами. Зокрема, Іваницький О. та Косенко В. вважають, що господарський механізм є взаємозалежною та взаємообумовленою системою форм, методів, законодавчих актів, а також державних органів і ор-

ганізацій, які створюють умови для ефективного господарювання [48]. Разом із цим, увага акцентується на тому, що в об'єкта управління в результаті успішної реалізації даного механізму якісно змінюється стан функціонування.

Як зазначають Полтавський Ю. та Супрун О., господарський механізм є системою важелів, що утворена на основі правових, організаційних та економічних механізмів підприємства [49]. Подібної точки зору дотримується Хаєцька О., яка розглядає господарський механізм управління як підсистему, де ефективно поєднання економічних, організаційних та правових механізмів у системі суб'єкта господарювання стимулює підвищення ефективності роботи виробництва та сприяє досягненню економічних, соціальних, інноваційних та інших результатів [50].

Враховуючи вищезазначене, *господарський механізм*, залежно від цілей і завдань, які ставляться перед цією системою, має особливість «трансформуватися» в іншу форму управління. Це означає, що коли виникає необхідність вирішення певних проблем або досягнення конкретних цілей, можуть бути змінені підходи до управління, впроваджені нові методи регулювання або прийняті інші заходи, які найкращим чином відповідають новим умовам. Така трансформація може включати різні форми реорганізації, модернізації управлінських процесів, впровадження нових технологій та методів управління, а також зміну стратегії розвитку. Таким чином, гнучкість та адаптивність господарського механізму дозволяє йому ефективно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі, що сприяє досягненню поставлених завдань та забезпечує стійкий розвиток економічної системи загалом.

У підтвердження даного висловлювання доцільно розглянути складники господарського механізму, зокрема економічний та організаційний механізм управління підприємством. Так, Літвінов О. та Капалан С., пропонують під економічним механізмом розуміти сукупність, систему елементів впливу на економічні інтереси суб'єктів господарювання, яка враховує особливості його зовнішнього та внутрішнього середовища [46]. Захарін С. підкреслює роль економічного механізму як одного із цільових важелів суб'єкта господарювання, основною функцією якого є отримання прибутку шляхом випуску та реалізації конкурентоспроможної продукції [51]. Таким чином, можна зробити висновок, що економічний механізм, у загальному вигляді, направлений на формування сприятливих умов реалізації економічних інтересів суб'єктів господарювання.

Розуміючи те, що підприємство – це складна економічна система, а безпосередня її результативність прямо залежить від уміння здійснювати ефективне керування всіма складовими суб'єкта господарювання (інформацією, ресурсами, персоналом тощо), був сформований організаційний механізм управління. Як показують дослідження, під даним механізмом розуміється цілеспрямована, погоджена взаємодія елементів системи під час функціонування цієї самої системи [52]. Значно ширше трактування пропонують Літвінов О. та Капталан С., які розглядають організаційний механізм як сукупність управлінських дій, які спрямовані на організацію взаємодії між внутрішніми елементами всередині системи із урахуванням впливу зовнішнього середовища [46]. Таким чином, організаційний механізм полягає у формуванні правил і норм, що регламентують поведінку всіх елементів підприємства та забезпечують створення «продуктивного діалогу» між ними.

Варто розуміти таке: жоден із зазначених управлінських механізмів – господарський, економічний, організаційний чи правовий – не може бути ефективним при функціонуванні у відриві від інших. Зокрема, господарський механізм пов'язаний з операційною діяльністю підприємства і забезпечує виконання виробничих і комерційних процесів; економічний – регулює фінансові потоки, ресурси та економічну ефективність; організаційний – визначає структуру та процеси управління, координацію діяльності всередині організації; правовий – забезпечує дотримання законодавства, регулює юридичні аспекти діяльності підприємства. Усі ці механізми є складовими частинами складної системи, і їхнє функціонування можливе лише в контексті взаємодії один з одним.

Грунтуючись на вищенаведеному, стає очевидним, що будь-який напрям управлінської діяльності підприємства, а саме, керування окремими його складовими, які мають свої специфічні набори індикаторів, ознак і особливостей, вимагає розробки спеціалізованого, унікального механізму управління. Цей механізм має бути адаптований до конкретних умов і потреб кожної складової, визначаючи не лише взаємодію між різними елементами підприємства, але й порядок їх функціонування. Лише за допомогою такої індивідуально орієнтованої системи управління можна ефективно забезпечити цілісність і ефективність діяльності підприємства загалом.

Згідно із зазначеним можна дійти висновку, що для ефективного проведення інноваційного процесу в діяльності суб'єктів господарювання постає завдання формування ефективного інно-

ваційного механізму забезпечення управління інноваційним розвитком підприємств АПК. Цей механізм має бути орієнтований на підтримку та оптимізацію інноваційних процесів, зокрема прискорення процесу генерації інноваційних ідей, пошуку оптимальних інноваційних рішень, раціонального використання інноваційного потенціалу, обрання системи важелів та стимулів регулювання здійснення інноваційної діяльності тощо.

З першого погляду поняття «інноваційний механізм» здається досить логічно зрозумілим – це система, що забезпечує ефективне впровадження та реалізацію нових ідей і технологій у діяльності суб'єктів господарювання. Однак оскільки однозначного трактування поняття «інноваційний механізм» у сучасній літературі досі не існує, стає очевидно, що це поняття є складною та багатогранною категорією, яку не можна звести до низки простих моделей.

Так, першою спробою формування теоретичного базису інноваційного механізму як такого були дослідження Шеко П., який зробив значний внесок у розуміння та систематизацію процесів, що забезпечують ефективне впровадження інновацій. Він акцентував увагу на необхідності комплексного підходу до управління інноваціями, включно зі стратегічним плануванням, генерацією ідей, їх розробкою та впровадженням, а також комерціалізацією результатів інноваційних процесів [див. 7]. Його роботи допомогли визначити основні компоненти інноваційного механізму та створити основу для подальших досліджень і практичних впроваджень у цій сфері.

Дунська А. [8], Толстова А. та Огненна Х. [9] під інноваційним механізмом вбачають комплексну систему взаємопов'язаних елементів, яка регулює здійснення цілеспрямованих перетворень інноваційного характеру в різних напрямках діяльності підприємства, результатом чого є досягнення очікуваного рівня інноваційного розвитку. Системно дослідивши зазначене поняття, Дегтяренко О. та Колосок С. вважають, що під інноваційним механізмом варто розуміти систему основних форм, методів та інструментів організації економічних відносин, що виникають у процесі інноваційної діяльності [10]. Череп О. під інноваційним механізмом розуміє процес створення, впровадження та комерціалізацію інновацій, які в довгостроковій перспективі забезпечать соціальний, економічний, екологічний ефекти, стійке зростання прибутковості та інвестиційної привабливості підприємства [11].

Мельниченко Г. та Білоус С., розглядають інноваційний механізм як особливу ринково-регульовану систему взаємозв'язку форм і методів гос-

подарування та управління, засновану на синергетичному поєднанні процесу генерування інновацій і реалізації економічних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності на основі свідомої зміни як економічної системи загалом, так і корекції самого інноваційного механізму, його підсистем, елементів, методів, інструментів тощо [12].

Враховуючи наведене твердження, доцільно виділити ряд ключових аспектів, які підкреслюють складність і багатогранність інноваційного механізму. *По-перше*, інноваційний механізм – це специфічна система, функціонування якої регулюється ринковими умовами та законами; *по-друге*, синергетичний аспект інноваційного механізму є ключовим для створення динамічної й ефективної системи, яка не лише генерує нові ідеї, але й успішно інтегрує їх у практичну діяльність підприємства, забезпечуючи стійкий розвиток і конкурентоспроможність на ринку; *по-третє*, інноваційний механізм не є статичним – він постійно змінюється й адаптується відповідно до змін у зовнішньому середовищі, коригуючи методи та інструменти управління для підтримки ефективності функціонування економічних систем. Таким чином, інноваційний механізм забезпечує не тільки впровадження нових ідей, але й безперервне вдосконалення й адаптацію управлінських практик, що сприяє довгостроковій конкурентоспроможності та стійкості підприємства на ринку.

Узагальнюючи думки вчених, інноваційний механізм пропонуємо розглядати як керівну систему об'єкта управління для забезпечення інновацій-

ного процесу. Зокрема вважаємо, що *інноваційний механізм підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК* – це система чітко організованих дій, які ведуть до підвищення якості функціонування суб'єкта господарювання на основі акумулювання конкурентних переваг і виведення їх на якісно новий рівень, надавши їм ознаки інноваційності та нового економічного змісту (рис. 1).

Виходячи із зображеної моделі інноваційного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК, даний механізм як нова економічна категорія охоплює:

- 1) *аналіз конкурентного та інноваційного середовища* – регулярний моніторинг і аналіз конкурентів та їхніх інноваційних стратегій, що дозволяє адаптувати власні підходи до змінюваних настроїв ринку та забезпечити конкурентні переваги;
- 2) *взаємодію та інтеграцію всіх внутрішніх інструментів і процесів, що функціонують у межах економічної системи, а також їх роль у реалізації перетворювальних процесів, які здійснюють суттєві зміни в системі* – це включає не лише синергію між компонентами, але й їхню здатність до адаптації та оптимізації в умовах постійних змін;
- 3) *інтеграцію інноваційних ідей та технологій у процеси управління та виробництва*, що передбачає не лише впровадження нових технологій, але й їхню інтеграцію з наявними системами та процесами, що забезпечує комплексний підхід до підвищення ефективності та інноваційності підпри-

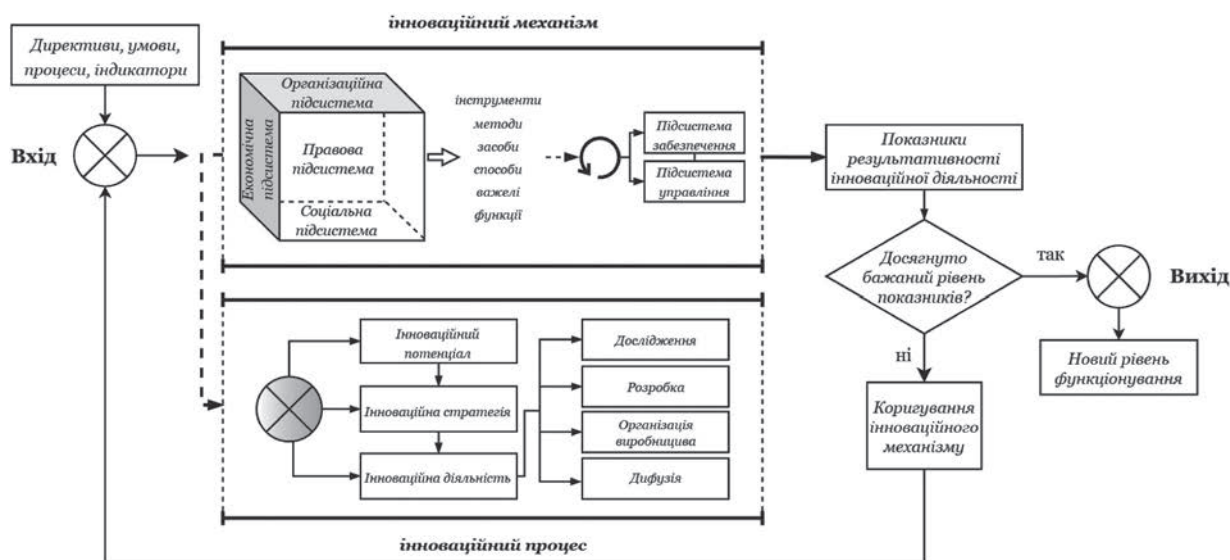

Рис. 1. Концептуальна модель інноваційного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК

Джерело: авторська розробка.

- емства. Зазначене також включає оцінку й адаптацію нових технологій у контексті специфіки підприємства та ринку;
- 4) зв'язок між інтересами економічних систем і зовнішнім середовищем, що передбачає аналіз і врахування впливу зовнішніх факторів на внутрішню динаміку системи, а також розробку стратегії, яка б забезпечувала злагоджену інтеграцію цих двох аспектів для досягнення бажаного результату функціонування;
  - 5) взаємозв'язок між показниками ефективності та методами коригування інноваційної програми – це охоплює моніторинг результативності програми, виявлення слабких місць або недоліків у реалізації, а також застосування коригувальних заходів для вдосконалення й адаптації програми відповідно до змін в умовах і вимогах середовища;
  - 6) узгодженість між директивами, умовами, інструментами та процесами, які формують та регулюють інноваційний механізм – це включає управління та координацію всіх елементів, які можуть вплинути на ефективність роботи механізму, а також забезпечення зворотного зв'язку для корекції та вдосконалення управлінських рішень;
  - 7) взаємодію з науковими та освітніми установами – це передбачає активну співпрацю з університетами, науково-дослідними інститутами та іншими освітніми установами для впровадження інноваційних розробок і технологій. Така взаємодія допомагає виявляти нові можливості для розвитку та за-

безпечує доступ до найновіших знань і технологій;

- 8) управління «інноваційними» ризиками – включає ідентифікацію, аналіз і управління ризиками, що можуть виникнути при впровадженні інновацій. Це передбачає розробку стратегій для мінімізації ризиків і швидкого реагування на можливі проблеми, що дозволяє знижувати ймовірність негативних наслідків.

На основі проведеного дослідження пропонується ієрархічна модель системоформуючих компонентів інноваційного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК (рис. 2).

Таким чином, враховуючи специфічну природу інноваційного процесу, який, власне, і забезпечує існування інноваційного механізму, можна виділити ряд основних функцій, що притаманні досліджуваному механізму:

- 1) формування ресурсного потенціалу суб'єктів господарювання стосовно стадій їх життєвого циклу;
- 2) забезпечення реалізації інноваційного потенціалу підприємств з метою формування інноваційно-орієнтованих конкурентних переваг;
- 3) акумуляція ресурсів підприємств на користь реалізації актуальних інноваційних проєктів;
- 4) формування та коригування інноваційної стратегії розвитку суб'єктів господарювання.

Виходячи з вищевикладеного вважаємо, що інноваційний механізм – це система ефективного

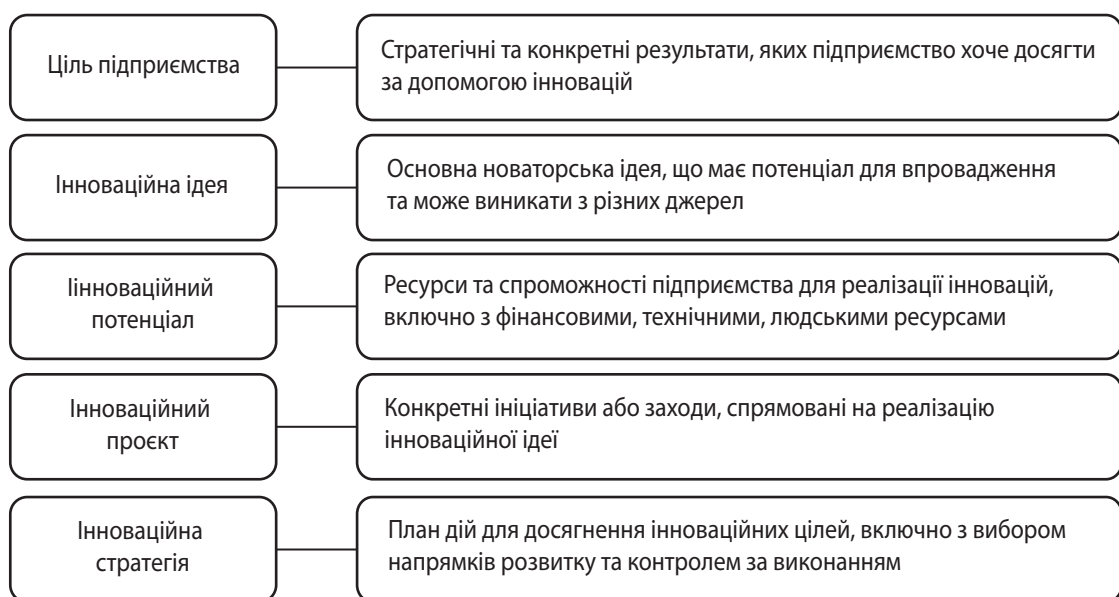

Рис. 2. Компоненти інноваційного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК [53]

поєднання елементів підсистем суб'єкта господарювання для здійснення інноваційної діяльності. Зазначений механізм сприяє її проведенню, дає змогу регулювати та стимулювати процес проведення цілеспрямованих перетворень інноваційного характеру. За ефективного його застосування інноваційний механізм направлений на формування функціонального забезпечення підприємницьких структур у розрізі стадій життєвого циклу суб'єктів господарювання. Тут варто зауважити, що під функціональним забезпеченням розуміється сукупність заходів та ресурсів, які спрямовані на забезпечення ефективного функціонування суб'єктів господарювання. Це включає різні аспекти, які є критичними для досягнення стратегічних та оперативних цілей організації. Зокрема, це:

- 1) *інноваційне забезпечення* – впровадження нових технологій, методів управління та продукції для підвищення конкурентоспроможності та ефективності підприємства;
- 2) *інвестиційне забезпечення* – залучення й ефективне використання фінансових ресурсів для розвитку підприємства, включно з капітальними вкладеннями у виробничі потужності, технології та людські ресурси;
- 3) *фінансове забезпечення* – управління фінансовими ресурсами підприємства, включно з плануванням, бюджетуванням, контролем витрат і залученням капіталу для забезпечення стабільного фінансового стану;
- 4) *логістичне забезпечення* – оптимізація ланцюгів поставок, управління запасами, транспортними процесами та складуванням для забезпечення своєчасного та ефективного постачання ресурсів і готової продукції;
- 5) *екологічне забезпечення* – впровадження екологічно дружніх практик і технологій, що мінімізують негативний вплив діяльності підприємства на навколишнє середовище та відповідають вимогам екологічного законодавства;
- 6) *маркетингове забезпечення* – дослідження ринку, визначення потреб споживачів, просування продукції або послуг, а також підтримання конкурентоспроможності підприємства.

Ці компоненти забезпечують комплексний підхід до управління підприємством, що дозволяє досягати високої ефективності, адаптивності та стійкості в умовах сучасного ринкового середовища.

Взаємозв'язок між компонентами функціонального забезпечення інноваційного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК і стадіями життєвого циклу суб'єктів господарювання наведено в *табл. 6*.

Як зазначалося вище, інноваційний механізм повинен враховувати вплив факторів середовища функціонування на мікро-, мезо-, макро- та метарівнях. Відповідно до цього, він також покликаний вирішувати завдання, пов'язані з адаптацією та ефективним використанням ресурсів в умовах динамічних змін. На *мікрорівні* механізм повинен забезпечувати підприємства інструментами для оперативного реагування на зміни ринкової кон'юнктури та інноваційних викликів. На *мезорівні* важливо враховувати регіональні особливості та підтримувати співпрацю між різними економічними суб'єктами, зокрема через створення кластерів та мереж. *Макрорівень* включає національну економічну політику, яка сприяє розвитку інноваційної інфраструктури та стимулює дослідження та розробки. *Метарівень* охоплює глобальні тенденції та інтеграцію у світову економіку, що потребує врахування міжнародних стандартів та норм. Таким чином, інноваційний механізм має бути комплексним і багаторівневим, щоб забезпечити стійкий розвиток і конкурентоспроможність підприємств АПК в умовах сучасної економіки.

ВИСНОВКИ

Інноваційний механізм – це система ефективного поєднання елементів підсистем суб'єкта господарювання для здійснення інноваційної діяльності. Зазначений механізм сприяє її проведенню, дає змогу регулювати та стимулювати процес проведення цілеспрямованих перетворень інноваційного характеру. При ефективному його застосуванні інноваційний механізм направлений на формування стійких конкурентних переваг, підвищення продуктивності, оптимізацію виробничих процесів, а також на розширення ринкових можливостей підприємства. Це дозволяє забезпечити довгостроковий розвиток, адаптацію до змін ринкового середовища та задовольнити зростаючі потреби споживачів через впровадження нових технологій та рішень. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Калетнік Г. М., Заболотний Г. М., Козловський С. В. Інноваційні моделі управління стратегічним економічним потенціалом сучасних економічних систем. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 118. С. 3–11. URL: <http://surl.li/rolyhv>
2. Kaletnik G., Lutkovska S. Innovative Environmental Strategy for Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 9. No. 2. P. 89–98. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejds.2020.v9n2p89>.
3. Гончарук І. В., Томашук І. В. Вплив інноваційних процесів на підвищення конкурентоспромож-

Таблиця 6

Взаємозв'язок компонентів функціонального забезпечення інноваційного механізму та стадій життєвого циклу суб'єктів господарювання

Забезпечення	Стадія життєвого циклу				Спад
	Зародження	Зростання	Зрілість	Спад	
Інноваційне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> розробка нових продуктів і технологій; маркетингові дослідження для визначення потреб 	<ul style="list-style-type: none"> оптимізація наявних технологій; розширення асортименту продукції 	<ul style="list-style-type: none"> інновації у виробничі процеси; диверсифікація продукції 	<ul style="list-style-type: none"> скорочення інноваційної діяльності; впровадження нових управлінських практик 	
Інвестиційне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> інвестиції в розробку та запуск нових продуктів; фінансування маркетингових досліджень 	<ul style="list-style-type: none"> інвестування у виробництво; розширення ринкових каналів 	<ul style="list-style-type: none"> інвестиції в модернізацію обладнання; розширення географії збуту 	<ul style="list-style-type: none"> реструктуризація та реорганізація діяльності; інвестиції в нові бізнес-моделі 	
Фінансове забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> оцінка фінансових ризиків нових проєктів; залучення початкових інвестицій 	<ul style="list-style-type: none"> оптимізація грошових потоків; фінансовий моніторинг і управління витратами 	<ul style="list-style-type: none"> оцінка фінансових результатів; оптимізація витрат і управління активами 	<ul style="list-style-type: none"> фінансування реструктуризації; управління боргами та фінансовими ризиками 	
Логістичне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> планування ланцюга постачань; оптимізація витрат на транспортування; 	<ul style="list-style-type: none"> розширення складських потужностей; вдосконалення логістичних процесів 	<ul style="list-style-type: none"> оптимізація ланцюга постачань; впровадження нових логістичних технологій 	<ul style="list-style-type: none"> пошук нових постачальників та оптимізація витрат 	
Екологічне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> впровадження екологічних стандартів; планування сталого розвитку 	<ul style="list-style-type: none"> оптимізація використання ресурсів; зменшення екологічного впливу виробництва 	<ul style="list-style-type: none"> розширення екологічних ініціатив; підвищення ефективності ресурсокористування 	<ul style="list-style-type: none"> реорганізація виробничих процесів для зменшення екологічного впливу; впровадження нових екологічних технологій 	
Маркетингове забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> розробка маркетингової стратегії; просування нових продуктів на ринок 	<ul style="list-style-type: none"> розширення маркетингових кампаній; вдосконалення брендингу 	<ul style="list-style-type: none"> підтримка іміджу та бренду; аналіз ринку і споживачів для збереження конкурентних позицій 	<ul style="list-style-type: none"> реорганізація маркетингових стратегій; пошук нових ринків збуту для збереження функціонування 	

Джерело: авторська розробка.

- ності сільськогосподарських підприємств. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2023. № 1. С. 30–47. DOI: 10.37128/2411-4413-2023-1-3.
4. Гончарук І. В., Бабина О. М., Ємчик Т. В. Інноваційно-інвестиційна діяльність у розвитку альтернативних джерел енергії: фактори впливу. *Бізнес Інформ*. 2021. № 10. С. 144–151. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-144-151>
  5. Польова О. Л. Особливості інноваційних процесів на аграрних підприємствах. *Інтернаука. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 2. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-2-7918>
  6. Хаєцька О. П. Конкурентоспроможність аграрних підприємств в умовах інноваційного середовища. *Бізнес-навігатор*. 2022. № 2. С. 101–107. DOI: 10.32847/business-navigator.69-15.
  7. Дунська А. Р., Письмена У. Є. Формування інноваційного механізму підприємства на засадах сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.12.12.
  8. Дунська А. Р. Визначення категорії «інноваційний механізм розвитку промислових підприємств». *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 1. С. 169–179. URL: https://mmi.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/mmi/volume-4-issue-1/mmi_2013_1_169_179.pdf
  9. Толстова А. В., Огненна Х. В. Теоретичні аспекти формування механізму інноваційного розвитку промислового підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2016. Вип. 21. С. 106–110. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/21-2016/24.pdf>
  10. Дегтяренко О. Г., Колосок С. І. Інноваційний механізм управління машинобудівними підприємствами. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2007. № 2. С. 91–98. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/1747/1/11_Degtiar.pdf
  11. Череп О. Г. Системний характер формування механізму інноваційного розвитку підприємства. *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки*. 2019. Вип. 1. С. 43–50. DOI: 10.26661/2414-0287-2019-1-41-07.
  12. Мельниченко Г. М., Білоус С. П. Механізм розвитку інноваційної діяльності регіональної економічної системи. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 12. С. 116–123. DOI: 10.32752/1993-6788-2019-1-222-116-123.
  13. Гончарук І. В. Підприємницька діяльність як інноваційна система розвитку виробництва біопалива. *Інноваційна економіка*. 2013. № 7. С. 155–159. URL: <http://repository.vsa.org/getfile.php/21135.pdf>
  14. Маслак О. І., Квятковська Л. А., Кулінічев П. К. Конкуренція: її сутність та особливості в умовах глобалізації. *Технологический аудит и резервы производства*. 2014. № 3/3. С. 57–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2014_3.3_15
  15. Чіков І. А. Конкуренція: теоретичні підходи до розуміння сутності поняття. *Агросвіт*. 2019. № 10. С. 74–80. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.10.74.
  16. Адамик В., Вербицька Г. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. *Вісник THEU*. 2008. № 1. С. 69–78. URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/7/791>
  17. Панасенко Д. А. Конкурентоспроможність підприємства: сутнісна та функціональна характеристики. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2012. № 727. С. 270–275.
  18. Савченко І. А. Сучасні підходи до економічної сутності конкурентних відносин. *Ефективна економіка*. 2013. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1785>
  19. Грецький Р. Теоретичні підходи до визначення природи та сутності конкуренції. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 12. С. 35–38.
  20. Калічавий А. В. Еволюція конкуренції: від зародження поняття до сучасних особливостей. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 5. С. 58–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2015_5_16
  21. Піддубний І., Піддубна Л. Теорія конкурентоспроможності: сучасний стан і предметно-методологічні аспекти розвитку. *Економіка України*. 2007. № 8. С. 52–60.
  22. Богомоллова К. С. Сутність та фактори формування конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. Серія «Економічні науки»*. 2019. Вип. 200. С. 118–128. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/20252/1/Visnyk%20KhNTUSH_200_2019_14.pdf
  23. Гринько Т. В. Обґрунтування стратегії зниження витрат підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. № 2. С. 102–105. URL: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/evzdia_2016_2_102.pdf
  24. Пучкова С. І., Сергєєв П. П. Про підходи до визначення конкурентоспроможності як економічної категорії. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 3. С. 143–149. URL: <http://surl.li/tghfch>
  25. Пахуча Е. В. Вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6475>
  26. Кононенко Р., Яцун А. Формування конкурентоспроможності аграрного сектору в умовах євроінтеграції. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2023. № 5. С. 396–400. DOI: 10.31891/2307-5740-2023-322-5-63.

27. Фіщук Б. П., Лукашенко О. М., Хмарук О. М. Конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2012. № 4. С. 160–164.
28. Okhota Y., Chikov I., Bilokinna I. Conceptual poly component model of an innovative mechanism for improving the competitiveness of agro-industrial complex enterprises. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10. No. 2. P. 196–210. DOI: 10.30525/2256-0742/2024-10-2-196-210.
29. Чіков І. А. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «інновація». *Ефективна економіка*. 2019. № 11. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.179.
30. Поліщук О. О. Сутність поняття «інноваційна діяльність» як соціально-економічної категорії. *Економічний вісник Донбасу*. 2010. № 3. С. 169–171. URL: http://www.evd-journal.org/download/2010/2010-3/ek_visnyk_3_2010-169-171.pdf
31. Полегенька М. А. Етимологія терміну «інновації» як економічної категорії. *Агросвіт*. 2016. № 21. С. 57–61. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/21_2016/11.pdf
32. Кравченко С. І. Основні напрямки підвищення ефективності управління інноваційною діяльністю на вітчизняних підприємствах. *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія «Економічна»*. 2015. Вип. 76. С. 156–162.
33. Фісуненко П. А. Формування підходів до визначення сутності інновацій в економічних дослідженнях. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2020. Вип. 31. С. 173–178. DOI: 10.32782/2413-9971/2020-31-28.
34. Бажал Ю. М. Розвиток інноваційної діяльності у знаннєвому трикутнику «держава – університети – промисловість». *Економіка і прогнозування*. 2015. № 1. С. 76–88. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_15_1_76_uk.pdf
35. Величко О. М. Особливості інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. 2013. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3386>
36. Шмітка С., Єнджейчик Л. Інновація як важливий елемент створення конкурентної переваги для сучасних підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2020. Т. 66. № 5. С. 38–48. DOI: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.05.038.
37. Трохимець О. І, Гальцова О. Л., Гнатенко І. А. Сутність інновацій та інноваційного підприємництва за умов зміни споживчих переваг та маркетингової поведінки підприємств. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2021. № 5. С. 40–45. DOI: 10.32840/1814-1161/2021-5-6.
38. Саранчук Г. М. Інноваційний розвиток сільського господарства як основа підвищення його конкурентоспроможності. *Інноваційна економіка*. 2010. № 1. С. 26–32.
39. Kucher L. Opportunities and barriers on the way of introducing innovations in agricultural enterprises. *Scientific Papers. Series «Management, Economic Engineering in Agriculture and rural development»*. 2020. Vol. 20. Iss. 3. P. 343–352. URL: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.20_3/Art39.pdf
40. Tomashuk I., Timhenko O., Zakharova T. Agricultural enterprise development strategy and its efficiency in the modern economic conditions. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10. Iss. 2. P. 265–281. DOI: 10.30525/2256-0742/2024-10-2-265-281.
41. Чіков І. А., Тітов Д. В. Екологічна збалансованість та інновації: роль біотехнологій у сучасних реаліях. *Агросвіт*. 2023. № 14. С. 37–45. DOI: 10.32702/2306-6792.2023.14.37.
42. Chikov I., Radko V., Marshalok M. et al. Economic development of agricultural food enterprises on an innovative basis. *Financial and credit activity-problems of theory and practice*. 2022. Vol. 1. P. 98–106. DOI: 10.55643/fcapter.1.42.2022.3672
43. Chikov I., Yaroshchuk R. Innovative activity as a system-forming factor in increase of the competitiveness of agriculture enterprises. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-61-78.
44. Dotsiuk S., Chikov I., Shevchenko O. et al. Evaluation of the institutional development of innovative activities to ensure the economy of the state. *Науковий вісник Національного гірничого університету*. 2024. № 3. С. 171–180. DOI: 10.33271/nvngu/2024-3/171.
45. Максименко І. О., Бокій В. І. Про деякі підходи до визначення розвитку та механізму управління підприємством. *Проблеми економіки організації та управління*. 2007. № 1. С. 121–125.
46. Літвінов О. С., Капталан С. М. Сутність та види механізмів в економіці. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 6. С. 146–149. URL: https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/11_2017/30.pdf
47. Кіпіоро І. М. Механізми активізації інноваційно-інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2015. № 4. С. 77–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2015_4_14
48. Іваницький О. О., Косенко В. В. Господарський механізм у системі державного регулювання економіки. *Актуальні проблеми державного управління*. 2008. № 2. С. 119–126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2008_2_17
49. Полтавський Ю. А., Супрун О. М. Ринковий механізм як система забезпечення ефективної діяльності аграрних підприємств. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. Серія «Економічні науки»*. 2007. Вип. 30. С. 35–37.
50. Хаєцька О. П. Формування й ефективне функціонування організаційно економічного механізму цукробурякового виробництва. *Агросвіт*. 2016. № 17. С. 37–43. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/17_2016/7.pdf

51. Захарін С. В. Інвестиційне забезпечення економічного розвитку. *Фінанси України*. 2004. № 10. С. 72–81.
52. Гонтарева І. В. Функціональна організованість як фактор оцінки системної ефективності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми економіки та управління». 2010. № 683. С. 216–223.
53. Чіков І. А. Інноваційний механізм підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств: дис. ... доктора філософії : 051. Вінниця, 2022. 312 с.

REFERENCES

- Adamyk, V., and Verbytska, H. "Otsinka konkurentospro-mozhnosti pidpriemstva" [Evaluation of the Competitiveness of the Enterprise]. *Visnyk TNEU*, no. 1 (2008): 69-78. <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/7/791>
- Bazhal, Yu. M. "Rozvytok innovatsiinoi diialnosti u znan-nievomu trykutnyku «derzhava – universytety – promyslovist»" [Development of Innovation Activities within Knowledge Triangle "Government – University – Industry"]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 1 (2015): 76-88. http://eip.org.ua/docs/EP_15_1_76_uk.pdf
- Bohomolova, K. S. "Sutnist ta faktory formuvannia konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpriemstv" [Essence and Factors in the Formation of Competitiveness of Agricultural Enterprises]. *Visnyk Kharkiv-skoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka. Serii «Ekonomichni nauky»*, iss. 200 (2019): 118-128. https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/20252/1/Visnyk%20KhNTUSH_200_2019_14.pdf
- Cherep, O. H. "Systemnyi kharakter formuvannia mekhanizmu innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva" [In-System Nature of the Enterprise's Innovation Development Framework's Formation]. *Finansovi stratehii innovatsiinoho rozvytku ekonomiky*, no. 1 (2019): 43-50.
DOI: 10.26661/2414-0287-2019-1-41-07
- Chikov, I. A. "Innovatsiinyi mekhanizm pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpriemstv" [An Innovative Mechanism for Increasing the Competitiveness of Agricultural Enterprises]: dys. ... doktora filosofii : 051, 2022.
- Chikov, I. A. "Konkurentsii: teoretychni pidkhody do rozuminnia sutnosti poniattia" [Competition: Theoretical Approaches to Understanding the Essence of the Concept]. *Ahrosvit*, no. 10 (2019): 74-80.
DOI: 10.32702/2306-6792.2019.10.74
- Chikov, I. A. "Teoretychni pidkhody do vyznachennia sutnosti poniattia «innovatsiia»" [Theoretical Approaches to Defining the Concept of "Innovation"]. *Efektivna ekonomika*, no. 11 (2019).
DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.179
- Chikov, I. A., and Titov, D. V. "Ekolohichna zbalansovanist ta innovatsii: rol biotekhnologii u suchasnykh reali- iakh" [Ecological Balance and Innovation: The Role of Biotechnology in Modern Realities]. *Ahrosvit*, no. 14 (2023): 37-45.
DOI: 10.32702/2306-6792.2023.14.37
- Chikov, I. et al. "Economic development of agricultural food enterprises on an innovative basis". *Financial and credit activity-problems of theory and practice*, vol. 1 (2022): 98-106.
DOI: 10.55643/fcaptp.1.42.2022.3672
- Chikov, I., and Yaroshchuk, R. "Innovative activity as a system-forming factor in increase of the competitiveness of agriculture enterprises". *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 61 (2024).
DOI: 10.32782/2524-0072/2024-61-78
- Dehtiarenko, O. H., and Kolosok, S. I. "Innovatsiinyi mekhanizm upravlinnia mashynobudivnymy pidpriemstvamy" [The Mechanism of Innovation and Manage Machine-Building Enterprises]. *Visnyk Sum-skoho derzhavnogo universytetu. Serii «Ekonomika»*, no. 2 (2007): 91-98. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/1747/1/11_De-gtiar.pdf
- Dotsiuk, S. et al. "Evaluation of the institutional develop-ment of innovative activities to ensure the economy of the state". *Naukovyi visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu*, no. 3 (2024): 171-180.
DOI: 10.33271/nvngu/2024-3/171
- Dunska, A. R. "Vyznachennia katehorii «innovatsiinyi mekhanizm rozvytku promyslovykh pidpriemstv»" [Definition of the Category «Innovative Mechanisms of Industrial Enterprises Development»]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*, no. 1 (2013): 169-179. https://mmi.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2013/11/mmi_volume-4-issue-1/mmi_2013_1_169_179.pdf
- Dunska, A. R., and Pysmenna, U. Ye. "Formuvannia inovatsiinoho mekhanizmu pidpriemstva na zasa-dakh staloho rozvytku" [Formation of the Innovative Mechanism of the Enterprise on the Basis of Sustainable Development]. *Efektivna ekonomika*, no. 12 (2020).
DOI: 10.32702/2307-2105-2020.12.12
- Fishchuk, B. P., Lukashenko, O. M., and Khmaruk, O. M. "Konkurentospromozhnist silskohospodarskoi produktsii" [Competitiveness of Agricultural Products]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU*, no. 4 (2012): 160-164.
- Fisunencko, P. A. "Formuvannia pidkhody do vyznachennia sutnosti innovatsii v ekonomichnykh doslidzhen-niakh" [Formation of Approaches to Determining the Essence of Innovation in Economic Research]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho uni-versytetu. Serii «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, no. 31 (2020): 173-178.
DOI: 10.32782/2413-9971/2020-31-28
- Honcharuk, I. V. "Pidpriemnytska diialnist yak innovat-siina systema rozvytku vyrobnytstva biopalyva" [En-terpreneurship as an Innovative Development Sys-tem of Biofuel Production]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 7 (2013): 155-159. <http://repository.vsau.org/getfile.php/21135.pdf>

- Honcharuk, I. V., and Tomashuk, I. V. "Vplyv innovatsiinykh protsesiv na pidvyshchennia konkurentospromozhnosti silskohospodarskykh pidpriemstv" [Influence of Innovative Processes on Increase of Competitiveness of Agricultural Enterprises]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 1 (2023): 30-47.
DOI: 10.37128/2411-4413-2023-1-3
- Honcharuk, I. V., Babyna, O. M., and Yemchyk, T. V. "Innovatsiino-investytsiina diialnist u rozvytku alternatyvnykh dzherel enerhii: faktory vplyvu" [Innovation-Investment Activity in the Development of Alternative Sources of Energy: The Factors of Influence]. *Biznes Inform*, no. 10 (2021): 144-151.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-144-151>
- Hontareva, I. V. "Funktsionalna orhanizovanist yak faktor otsinky systemnoi efektyvnosti pidpriemstva" [Functional Organization as a Factor in Assessing the System Efficiency of the Enterprise]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika». Seriya «Problemy ekonomiky ta upravlinnia»*, no. 683 (2010): 216-223.
- Hretskyi, R. "Teoretychni pidkhody do vyznachennia pryrody ta sutnosti konkurentsii" [Theoretical Approaches to Determining the Nature and Essence of Competition]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 12 (2007): 35-38.
- Hryenko, T. V. "Obgruntuvannia stratehii znyzhennia vytrat pidpriemstva" [Justification of the Enterprise Cost Reduction Strategy]. *Ekonomichniy visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, no. 2 (2016): 102-105. https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/evzdia_2016_2_102.pdf
- Ivanytskyi, O. O., and Kosenko, V. V. "Hospodarskyi mekhanizm u systemi derzhavnoho rehuivannia ekonomiky" [The Economic Mechanism in the System of State Regulation of the Economy]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, no. 2 (2008): 119-126. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2008_2_17
- Kaletnik, G., and Lutkovska, S. "Innovative Environmental Strategy for Sustainable Development". *European Journal of Sustainable Development*, vol. 9, no. 2 (2020): 89-98.
DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n2p89>
- Kaletnik, H. M., Zabolotnyi, H. M., and Kozlovskyi, S. V. "Innovatsiini modeli upravlinnia ctratehichnym ekonomichnym potentsialom suchasnykh ekonomichnykh system" [Innovative Models of Management in Strategic Economic Potential Modern Economic Systems]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 118 (2011): 3-11. <http://surl.li/rolyhv>
- Kalichavyi, A. V. "Evolutsiia konkurentsii: vid zarozhzhennia poniattia do suchasnykh osoblyvostei" [The Evolution of Competition from the Birth to the Modern Concept Features]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, iss. 5 (2015): 58-63. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2015_5_16
- Khaietska, O. P. "Formuvannia i efektyvne funktsionuvannia orhanizatsiino ekonomichnoho mekhanizmu tsukroburiakovoho vyrobnytstva" [The Formation and Effective Functioning of Organizational and Economic Mechanism of Sugar Beet Production]. *Ahrosvit*, no. 17 (2016): 37-43. http://www.agrosvit.info/pdf/17_2016/7.pdf
- Khaietska, O. P. "Konkurentospromozhnist ahrarnykh pidpriemstv v umovakh innovatsiinoho sere-dovyshcha" [Competitiveness of Agricultural Enterprises in Terms of Innovation Environment]. *Biznes-navihator*, no. 2 (2022): 101-107.
DOI: 10.32847/business-navigator.69-15
- Kipioro, I. M. "Mekhanizmy aktyvizatsii innovatsiino-investytsiinoi diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv" [Mechanisms of Activation of Innovative and Investment Activities of Agricultural Enterprises]. *Ekonomika APK*, no. 4 (2015): 77-81. http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2015_4_14
- Kononenko, R., and Yatsun, A. "Formuvannia konkurentospromozhnosti ahrarnoho sektoru v umovakh yev-rointehratsii" [Formation of Competitiveness of the Agrarian Sector in the Context of Eurointegration]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 5 (2023): 396-400.
DOI: 10.31891/2307-5740-2023-322-5-63
- Kravchenko, S. I. "Osnovni napriamky pidvyshchennia efektyvnosti upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu na vitchyznianskykh pidpriemstva" [The Main Directions of Improving the Efficiency of Management of Innovative Activities at Domestic Enterprises]. *Naukovi pratsi Donetskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Seriya «Ekonomichna»*, no. 76 (2015): 156-162.
- Kucher, L. "Opportunities and barriers on the way of introducing innovations in agricultural enterprises". *Scientific Papers. Series «Management, Economic Engineering in Agriculture and rural development»*, vol. 20, iss. 3 (2020): 343-352. https://management-journal.usamv.ro/pdf/vol.20_3/Art39.pdf
- Litvinov, O. S., and Kaptalan, S. M. "Sutnist ta vydy mekhanizmiv v ekonomitsi" [The Essence and Types of Mechanisms in the Economy]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, iss. 6 (2017): 146-149. https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/11_2017/30.pdf
- Maksymenko, I. O., and Bokii, V. I. "Pro deiaki pidkhody do vyznachennia rozvytku ta mekhanizmu upravlinnia pidpriemstvom" [About Some Approaches to Determining the Development and Mechanism of Enterprise Management]. *Problemy ekonomiky orhanizatsii ta upravlinnia*, no. 1 (2007): 121-125.
- Maslak, O. I., Kviatkovska, L. A., and Kulynichev, P. K. "Konkurentsii: yii sutnist ta osoblyvosti v umovakh hlobalizatsii" [Competition: Its Essence and Features in the Conditions of Globalization]. *Tekhnolohycheskyi audyt y rezervy proyzvodstva*, no. 3/3 (2014): 57-61. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2014_3.3_15
- Melnychenko, H. M., and Bilous, S. P. "Mekhanizm rozvytku innovatsiinoi diialnosti rehionalnoi ekonomichnoi systemy" [Mechanism of Development of Innovative Activity of Regional Economic System].

- Aktualni problemy ekonomiky*, no. 12 (2019): 116-123. DOI: 10.32752/1993-6788-2019-1-222-116-123
- Okhota, Y., Chikov, I., and Bilokinna, I. "Conceptual poly-component model of an innovative mechanism for improving the competitiveness of agro-industrial complex enterprises". *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 10, no. 2 (2024): 196-210. DOI: 10.30525/2256-0742/2024-10-2-196-210
- Pakhucha, E. V. "Vplyv vnutrishnikh i zovnishnikh faktoriv na konkurentospromozhnist silskohospodarskykh pidpriemstv" [Influence of Internal and External Factors on the Competitiveness of Agricultural Enterprises]. *Efektivna ekonomika*, no. 7 (2018). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6475>
- Panasenko, D. A. "Konkurentospromozhnist pidpriemstva: sutnisna ta funktsionalna kharakterystyka" [Enterprise Competitiveness: Essential and Functional Characteristics]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seriya «Problemy ekonomiky ta upravlinnia»*, no. 727 (2012): 270-275.
- Piddubnyi, I., and Piddubna, L. "Teoriia konkurentospromozhnosti: suchasnyi stan i predmetno-metodolohichni aspekty rozvytku" [Theory of Competitiveness: Current State and Subject-methodological Aspects of Development]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 8 (2007): 52-60.
- Polehenka, M. A. "Etymolohiia terminu «innovatsii» yak ekonomichnoi katehorii" [The Etymology of the Term "Innovation" as an Economic Category]. *Ahrosvit*, no. 21 (2016): 57-61. http://www.agrosvit.info/pdf/21_2016/11.pdf
- Polishchuk, O. O. "Sutnist poniattia «innovatsiina diialnist» yak sotsialno-ekonomichnoi katehorii" [The Main Point of Notion «Innovation Activity» Like Social-Economy Category]. *Ekonomichni visnyk Donbasu*, no. 3 (2010): 169-171. http://www.evd-journal.org/download/2010/2010-3/ek_visnyk_3_2010-169-171.pdf
- Polova, O. L. "Osoblyvosti innovatsiinykh protsesiv na ahrarnykh pidpriemstvakh" [Features of Innovative Processes at Agricultural Enterprises]. *Internauka. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 2 (2022). DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-2-7918>
- Poltavskiy, Yu. A., and Suprun, O. M. "Rynkovyi mekhanizm yak systema zabezpechennia efektyvnoi diialnosti ahrarnykh pidpriemstv" [The Market Mechanism as a System of Ensuring the Efficient Operation of Agricultural Enterprises]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 30 (2007): 35-37.
- Puchkova, S. I., and Serhieiev, P. P. "Pro pidkhody do vyznachennia konkurentospromozhnosti yak ekonomichnoi katehorii" [On Approaches to Determining Competitiveness as an Economic Category]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, iss. 3 (2014): 143-149. <http://surl.li/tghfch>
- Saranchuk, H. M. "Innovatsiinyi rozvytok silskoho hospodarstva yak osnova pidvyshchennia yoho konkurentospromozhnosti" [Innovative Development of Agriculture as a Basis for Increasing Its Competitiveness]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 1 (2010): 26-32.
- Savchenko, I. A. "Suchasni pidkhody do ekonomichnoi sutnosti konkurentnykh vidnosyn" [Modern Approaches to the Economic Essence of Competitive Relations]. *Efektivna ekonomika*, no. 2 (2013). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1785>
- Shmitka, S., and Yendzheichyk, L. "Innovatsiia yak vazhlyvyi element stvorennia konkurentnoi perevahy dlia suchasnykh pidpriemstv" [Innovation as an Important element of Creating a Competitive Advantage for Modern Enterprises]. *Halyskyi ekonomichni visnyk*, vol. 66, no. 5 (2020): 38-48. DOI: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.05.038
- Tolstova, A. V., and Ohnenna, Kh. V. "Teoretychni aspekty formuvannia mekhanizmu innovatsiinoho rozvytku promyslovoho pidpriemstva" [Theoretical Aspects of the Formation of Mechanism of Innovative Development of Industrial Enterprises]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya «Ekonomika i menedzhment»*, iss. 21 (2016): 106-110. <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/21-2016/24.pdf>
- Tomashuk, I., Timhenko, O., and Zakharova, T. "Agricultural enterprise development strategy and its efficiency in the modern economic conditions". *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 10, no. 2 (2024): 265-281. DOI: 10.30525/2256-0742/2024-10-2-265-281
- Trokhymets, O. I., Haltsova, O. L., and Hnatenko, I. A. "Sutnist innovatsii ta innovatsiinoho pidpriemnytstva za umov zminy spozhyvchykh perevah ta marketynhovoї povedinky pidpriemstv" [The Essence of Innovation and Innovative Enterprise under Conditions of Change of Consumer Preferences and Marketing Behavior of Enterprises]. *Derzhava ta rehiony. Seriya «Ekonomika ta pidpriemnytstvo»*, no. 5 (2021): 40-45. DOI: 10.32840/1814-1161/2021-5-6
- Velychko, O. M. "Osoblyvosti innovatsiinoho rozvytku silskohospodarskykh pidpriemstv" [Features of Innovative Development of Agricultural Enterprises]. *Efektivna ekonomika*, no. 3 (2013). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3386>
- Zakharin, S. V. "Investytsiine zabezpechennia ekonomichnoho rozvytku" [Investment Support for Economic Development]. *Finansy Ukrainy*, no. 10 (2004): 72-81.